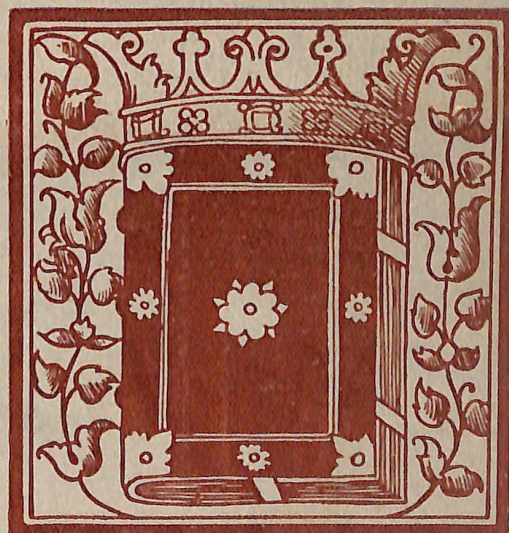
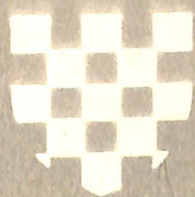

ALMA MATER CROATICA

GLASNIK
HRVATSKOG SVEUČILIŠNOG
DRUŠTVA U ZAGREBU

GODINA IV. — PROSINAC 1940. — BROJ 4.

POKUĆTVO KRULJAC

Zagreb - Jurišićeva ulica broj 13

Telefon 94-82

ZNANSTVENI ZAVOD

Prof. Dr. F. BRÖSSLERA D. D.

ZAGREB

Laboratorijske i medicinske
potrepštine i kemikalije

preselio je od 1. listopada 1940.
svoju radnju u

ILICU br. 48. I.

TVORNICA PAPIRA

SMITH & MEYNIER

SUŠAK (Hrvatsko Primorje)

osnovano godine 1827.

Izrađuje u najboljoj kvaliteti:
Krep role »Jela«, »Soko«, »Flora« i »Ople-
nac«,

Kopir role poznate prvorazredne marke
»Jela«, bijele i žute,

Svilene kopir papire »Rapid«, bijele i žute,

Prepisne papire »Metro« u svim bojama,

Svilene papire za cvijeće u svim bojama,

Svilene papire za podstavu listovnih omota,

Svilene papire za ubruse, glatke, kaneli-
rane i sa damast desenom, te u ukus-
nim kesicama marke »Jelka«.

Najfinije tiskovne papire (Biblijske),

Sirove svil. karbon, indigo i vošćane papire.

Pelure i couleur papire,

Superior, šrenc, šeširne i toaletne papire,

Higijensku celuloznu vatu marke »Jela«

Bugačicu »Jela« i filter papire,

Sve vrsti papira iz krpa i sa primjesom

krpa.

Za prvorazrednu kvalitetu proizvoda Tvornice papira Smith & Meynier d. d. Sušak,

jamče njen najmoderniji tvornički uređaj

i njeno preko 100-godišnje iskustvo u pro-

izvodnji papira.

Jadranska Plovidba d. d. - Sušak

Redovita brza parobrodarska služba iz Sušaka za Dalmaciju i obratno. Dnevne parobrodarske pruge za sva kupališna i ljetovališna mjesta na Jadranu. — Sedmična turistička putovanja iz Sušaka za Dalmaciju, uz umjerene paušalne cijene, uključivo hranu i krevet.

Prvorazredni parobrodi — izvrsna kuhinja.

Prospekte i upute daje: Jadranska Plovidba d. d. u Sušaku, sve njezine agencije i svi uredi »Putnika« te društva Waggons-Lits Cook.

Boje,

lak,

firnis

VRHOVNIK I ČERNE

ZAGREB

Baruna Jelačića ul. 4

POMOZITE NAŠU AKCIJU!

Oglašujte u glasniku »Alma Mater Croatica«. — Uprava: Rektorat sveučilišta, Trg Kralja Aleksandra broj 14. — Telefon br. 89-82. — Čekovni račun poštanske štedionice br. 31.093.

ALMA MATER CROATICA

GLASNIK HRVATSKOG SVEUČILIŠNOG DRUŠTVA

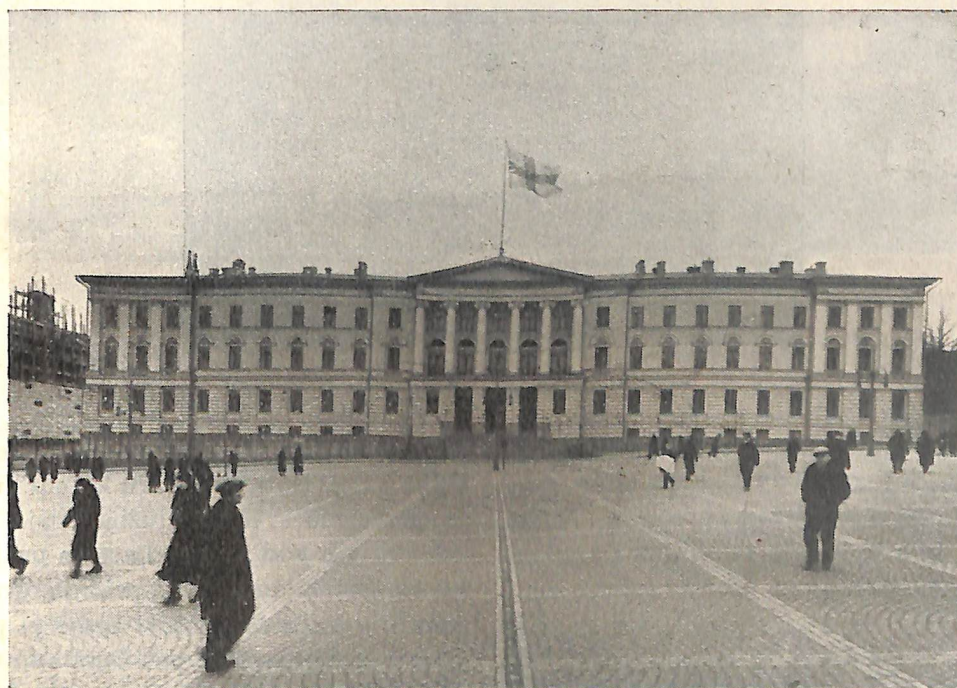
God. IV.

Zagreb, prosinac 1940.

Broj 4

Prof. dr. Franjo Bučar: 300-GODIŠNJICA SVEUČILIŠTA U HELSINKI
U FINSKOJ.

Finsko sveučilište u glavnom gradu u ratnih prilika mogla proslaviti kako je
Helsinki — Helsingforsu proslavilo je dne bila zamišljena, ali je ipak proslavljena

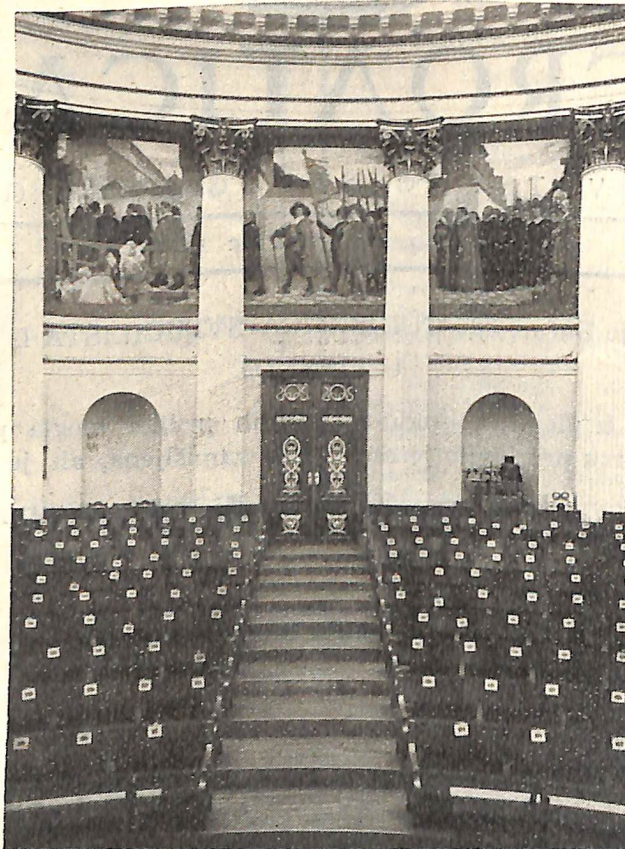
Sveučilište u Helsinkij.

4. i 5. rujna o. g. svoju 300-godišnjicu na svečan način. Proslava utemeljenja sveučilišta nije se uslijed nastalih teških po-
na dostojni način. Otpalo je sudjelovanje inozemstva poradi ratnih prilika u Europi, te je proslava obavljena samo unutar fin-

skog naroda i finskog naučnog svijeta. Inozemstvo se je samo odazvalo brojnim čestitkama i brzojavima.

Proslava je otpočela dne 4. rujna na sveučilištu uz veliko sudjelovanje vlade, te zastupnika sviju kulturnih institucija Finske. Tako je otpočeo novi semestar 301 godine od utemeljenja sveučilišta. Velika

telja Sibelliusa. Među odličnicima sjedili su u prvoj klupi kancelar sveučilišta prof. Dr. Hugo Suolahti, rektor prof. Dr. Kaarlo Linkola, prorektor prof. Dr. Erwin Linkomies te nadbiskup Finske Dr. Erkki Kaila. Svečanost otvorio je sa katedre rektor prof. Dr. Linkola, našto je đачki orkestar odsvirao narodnu finsku himnu

Svečana aula.

i lijepa sveučilišna zgrada bila je sva okićena finskim zastavama a naročito svečana aula gdje je održana proslava. Velika dvorana bila je krcata publikom i studentima, među kojima se osobito isticao ženski spol, jer su đaci studenti još u velikom broju zaposleni u svojim vojničkim zvanjima, makar da je već otpočela demobilizacija. Oko glavne govorničke katedre smjestio se je veliki đачki sveučilišni orkestar. Svečanost je započela u 12.15 s. kada je đачki orkestar zasvirao C-dur romansu od najglasovitijeg finskog sklada-

Suomen Laulu. Poslije govora rektora pošli su svi prisutni u veliku katedralu, gdje je odslužena svečana služba Božja. Veliki crkveni kor pod ravnateljstvom prof. glazbe Heikki Klemetti uz pratnju gradskog orkestra grada Helsinkija izveo je pjesmu »Beati omnes qui timent Dominum«, koju je komponirao Finac Raumannus početkom XVII. stoljeća. Proslava u crkvi zaključena je prigodnom propovijedi nadbiskupa Kaila.

Poslije službe Božje pošli su opet uzvanici u svečanu aulu. Tom zgodom otkri-

ven je u auli veliki reljev od najboljeg finskog kipara Väinä Aaltonen, koji predstavlja Božicu slobode, kako kiti vijencem omladinu. Iza toga slijedile su glazbene točke studentskog kora i orkestra sa finskim narodnim skladbama. Iza toga održao je vicerektor govor »O helenskom i finskom idealu čovjeka«. Poslije govora prorektora otpjevao je studentski kor pjesmu od Sibeliusa: Za domovinu. Nakon

voju nauke čitave moderne civilizacije. Rektor prof. Dr. Linkola je u svom pozdravnom govoru prikazao historijat sveučilišta iza čega je slijedila svečana kantata orkestra i zbora. Prof. Dr. Kaila održao je predavanje o razvoju moderne nauke, kao kaži putu za budućnost znanosti i kao glavnoj zadaći sadanjih sveučilišta. U ime predsjednika republike, koji je obolio, i u ime vlade pozdravio je sveučilište

Sveučilišna knjižnica u Helsinku.

što su još rektor, prorektor i nadbiskup čestitali i zahvalili se kiparu Aaltonenu, zaključena je proslava prvog dana.

Još je istoga dana obavljeno nekoliko promocija na teološkom fakultetu.

Dne 5. rujna nastavljena je svečanost u sveučilišnoj auli uz prisustvo zastupnika predsjednika republike i vlade, ministra predsjednika Rysto Rytii, te mnogobrojnih delegata finskih narodnih i naučnih krugova. Najprije su pročitani mnogobrojni pozdravi proslavi 300-godišnjici sveučilišta, koje je mnogo doprinjelo narodnoj i političkoj samosvijesti finskog naroda te ujedno doprinjelo i svoj obol raz-

voju nauke čitave moderne civilizacije. Rektor prof. Dr. Linkola je u svom pozdravnom govoru prikazao historijat sveučilišta iza čega je slijedila svečana kantata orkestra i zbora. Prof. Dr. Kaila održao je predavanje o razvoju moderne nauke, kao kaži putu za budućnost znanosti i kao glavnoj zadaći sadanjih sveučilišta. U ime predsjednika republike, koji je obolio, i u ime vlade pozdravio je sveučilište

Zanimljiv je prikaz historijata 300-godišnjice sveučilišta, koji je prikazao sveučilišni profesor teoretske filosofije Dr. Eino Kaila. Kako je prije 300 godina Fin-

ska pripadala Švedskoj, utemeljila je prvo sveučilište švedska kraljica Kristina, kći Gustava Adolfa, koja se je mnogo zanimala za nauku. Sveučilište je bilo utemeljeno u tadanjem glavnom gradu Finske u Abo-Turku. God. 1827. je sveučilište izgorilo te je preneseno u Helsinki, glavni grad autonomne finske kneževine, koja je tada spadala već pod Rusiju.

Sveučilišnu je zgradu sagradio u god. 1828—1837 arhitekt Johan Karl Ludwig Engel, rođen u Berlinu god. 1778., odakle je prešao u Finsku, gdje se je naturalizirao i umro u Helsinki god. 1840. On je u god. 1836—1845. sagradio i Sveučilišnu knjižnicu.

U prvo doba bilo je sveučilište samo viša skolastička škola, kakove su bile i druge po Europi, a tekar u XVIII. st. počelo se je modernizirati kao druga sveučilišta i to poglavito u smjeru istraživanja flore i faune sjeverne Finske, koja je do onda bila sasvim nepoznata. Također se je otpočelo sa istraživanjem finske folklore i lingvistike uporedo sa ostalim ugrofinskim jezičnim grupama, te se je konstatiralo da Lapi ne spadaju u tu grupu već da su oni mongolskog podrijetla. Počelo se je sabirati narodne pjesme, koje su objašnjavale 1000-godišnju finsku kulturu i povijest. I druge pojedine naučne grane stale su se na sveučilištu lijepo razvijati. U matematici i astronomiji se je istakao u XVIII. vijeku prof. Lexell, koji je bio članom Akademije nauka u Petrogradu te koji je utemeljio astronomski observatorij i sastavio statistiku sjevernog zviježđa, koja se još danas upotrebljava. Na glasu je bio i kemičar Gadolin po kojemu je prozvan element Gadolinium. U fizici je stekao prof. Hallström svjetski glas. Sveučilište je postalo i središtem narodnog pokreta za samostalnost svog naroda. God. 1821. bude utemeljeno društvo Societas pro Fauna et Flora Fennica, a god. 1831. finsko Književno društvo. Ova su društva imala najbolje svoje zastupnike na sveučilištu. Odlični finski pjesnik Elias Lönn-

rot, profesor finskog jezika na sveučilištu. sastavio je i izdao god. 1835/1836 glasoviti finski narodni epos Kalevala, sakupivši mnogobrojne narodne pjesme i cikluse te ih sa svojim pjesničkim varijantama pripojivši u jednu narodnu cjelinu ili epos.* Naučna akademija stvorena je god. 1838. a spomenuti fizičar Hallström bio je prvim tajnikom. Tu se je poglavita važnost posvećivala proučavanju finskog jezika, te su finski lingvisti polazili i u Sibiriju i Arabiju, da se pronađe ugro-finski prajezik, kojim su neka plemena govorila još prije nego li su se razišla po kontinentu Europe. Povijest Finske istraživana je poglavito u XIX. vijeku, a glavni historičari bili su profesori: G. Rein, Yrjö-Koskinan, Palmén i Danielson. Pravo su proučavali prof. Dalecarlus, Calenius i Nordström, koji je 1848. bio pozvan na sveučilište u Uppsalu. Mnogi profesori su se istakli proučavanjem švedskog jezika kao drugog državnog jezika u Finskoj, a mnogi od finških pjesnika i naučenjaka pisali su na švedskom jeziku. Najodličniji među njima jest J. L. Runeberg u drugoj polovici prošlog stoljeća, koji je na švedski preveo Hasanaginicu iz njemačkoga po Herderu i još neke druge naše narodne pjesme.**

Finska leži između Sjevernog ledenog mora te Istočnog mora i Botnijskog zaljeva te je najsjevernija kulturna država u Europi i na čitavom svijetu. Njezina kultura je skroz nordijska, jednaka švedskoj, danskoj i norveškoj. Razvoju visoke kulture u Finskoj doprinjelo je bez dvojbe najviše sveučilište u Helsinkiju, a doprinosi i nadalje. Prema tome ovo sveučilište dostojno zastupa svoju naučnu zadaću na skrajnjem sjeveru te zaslužuje svako poštovanje čitavog kulturnog i naučnog svijeta nakon navršene svoje 300-godišnjice narodnoga i naučnoga opstanka.

Vivat, crescat, floreat!

* Kalevala, I. dio, preveo je jugoslavenski konzul u Helsinkiju dr. Ivan Šajković. 1938.

** Runeberg, J. B. Serviska folkssängen, Helsingfors, 1930.

Dr. Zora Voneš: PRIMJENA MOJE OSCILATORNE TEORIJE NA NEKE
SUBJEKTIVNE POJAVE U FUNKCIJI RETINE OKA.

Ova radnja ima tu zadaću, da u primjeni pokaže vrijednost oscilatorne teorije i njenu sposobnost za daljnji njen razvoj i usavršenje. Zbog ograničenosti prostora, koji mi stoji na raspoloženju, mogu samo u skućenom obsegu pružiti prikaz temeljnih pojmova teorije, sve ostalo može čitaoc potražiti u originalnoj radnji: »Das physikalische Problem der Retina des menschlichen Auges.« (Verlag Astra-Club, Zagreb, 1938.)

Sama primjena teorije odnosi se na pokuse o pozitivnim i negativnim paslikama, kao i na pokuse o simultanom i sukcesivnom kontrastu. Mehanizam retinalnog aparata tako je građen, da može postepenim povećanjem svjetlenih valova od 400—800 milimikrona, iste pretvoriti u električne valove mnogo većih dimenzija. Prema tome retinalni aparat predstavlja jedan organski transformator za svjetlenu energiju u kome igraju najvažniju i najbitniju ulogu retinalni oscilatori. Prigodom transformacije svjetlene energije u električnu javlja se kao sekundarni nuzpojav kvalitativni periferni osjet, koji nosi izrazito oscilatorni karakter i koji se sinhronizira sa centralnim svijesnim osjetom tako, da subjekat dobiva neposredni dojam kvalitativnog svijesnog osjeta u isto vrijeme. Neznatna latentna perioda, koja se javlja između perifernog i centralnog osjeta ne igra za subjekat nikakovu ulogu i to s razloga, jer u centralnoj svijesti makroskopski osjet teče kontinuirano i podržavan je sa raznih strana iz svih nutarnjih i vanjskih osjetila.

Radnja dijeli se u dva dijela tako, da prvi dio prikazuje temeljne pojmove teorije, dok drugi dio vrši primjenu tih pojmova na gore spomenute pokuse.

1. *Temeljni pojmovi teorije.*

Anatomske i fizikalne temelje dajem samo u slikama, koje uzimam iz gore spo-

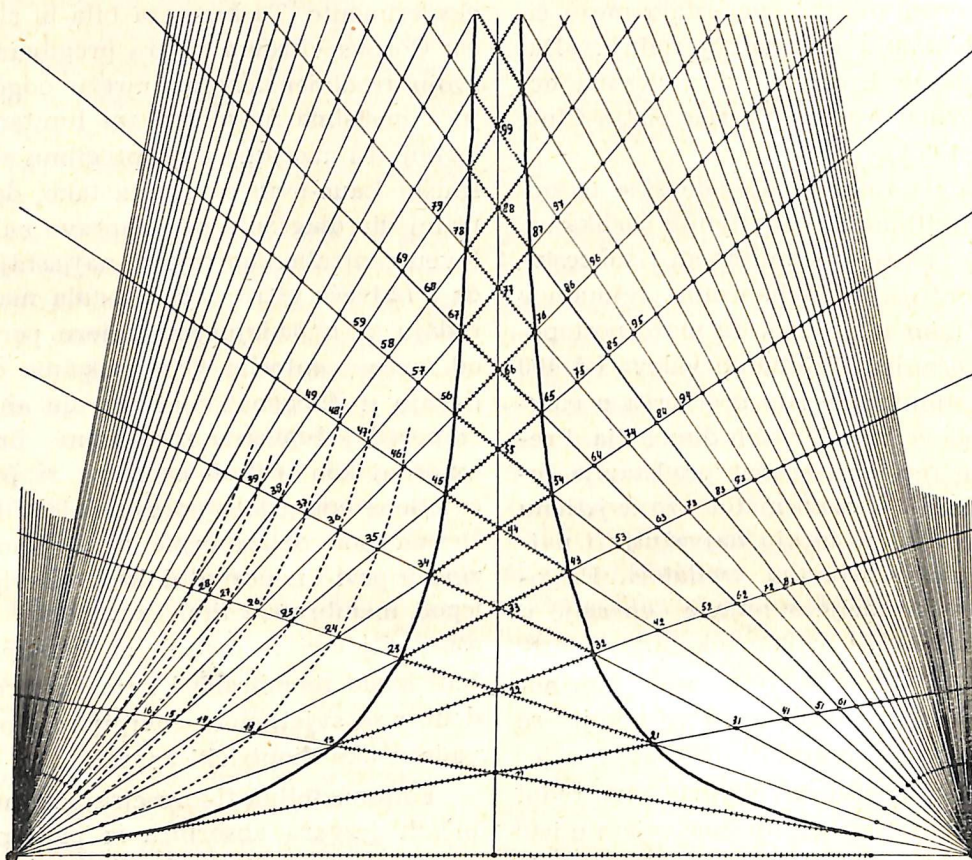
menute originalne radnje. Iste su tamo dovoljno obrazložene. (Vidi sliku br. 1 i 2).

Na temelju takovih anatomskih i fizikalnih pojmova uspjelo mi je složiti i samu funkcionalnu sliku, koja ima služiti kao radna hipoteza u primjeni na same eksperimente. Ta hipoteza bila bi slijedeća: Corpus vitreum stvara pregibom kroz svoju trodimenzionalnu mrežu odgovarajuća maksima na membrani limitans externoj. Ta maksima daju pregibnu sliku u smislu Laue-ovih diagrama tako, da centralni dio diagrama pada upravo na samu foveu centralis kao mjesto najjasnijeg vida i najveće oštine. Sva ostala maksima redaju se u padajućem omjeru periferno od foveae centralis. Ova maksima opravdavaju u filogenetskom razvoju analogni raspoređaj čepića u membrani limitans externoj kao jedinih prozora za propust svjetlene energije u gornje slojeve retine. Prema tome dolaze čepići, t. j. njihove jezgre u prvi i neposredni dodir sa svjetlom ispod membranae lim. ext., dok su svi ostali dijelovi retinalnih elemenata položeni iznad membrane i nemaju direktnog dodira sa svjetlenom energijom, koju dovađa u oko dioptrički aparat.

Fotosenzibilna fluorescirajuća masa čepićnih jezgara absorbira iz pruženih joj maksima stanoviti broj svjetlenih kvanta određene frekvence, koji broj ne može preći neku maksimalnu granicu za pojedine valove. Tim aktom dolazi svjetlucava tvar čepićne jezgre u uzbuđeno stanje aktiviteta, koje može trajati duže ili kraće vrijeme. Odjelitost centara absorpcije od centara emisije unutar svjetlucave mase uvjetuje dulju ili kraću latentnu periodu. Kod jačih intenziteta skraćuje se ista, kod slabijih produžuje. Možemo predmjevati, da će absorpcioni centri ležati u jezgri čepića, a emisijski centri u njenoj perinuklearnoj substanci. Sekundarnim to-

plinskim ili kojim drugim udarcima prenaša se podražaj iz prvih u druge centre. Razumljivo je iz toga i kočenje emisije ili gašenje bilo svjetlom velikih dužina valova ili sa ultracrvenim svjetlom ili dapače i unošenjem elektrona bilo kojim putem u područje ovih centara. Za vrijeme uzbuđenoga stanja svjetlucave mase po-

svjetlenih valova kreću se od 0.4 do 0.8 mikrona, što znači, da se valovi nakon sekundarne emisije imaju do deset puta povećati, da pruže optimum pregiba. Daljnja svrha ovoga procesa jeste ta, da se pojedini novostvoreni izvori energije smjeste centrosimetrično tako, da kod ponovne emisije budu izbačeni valni

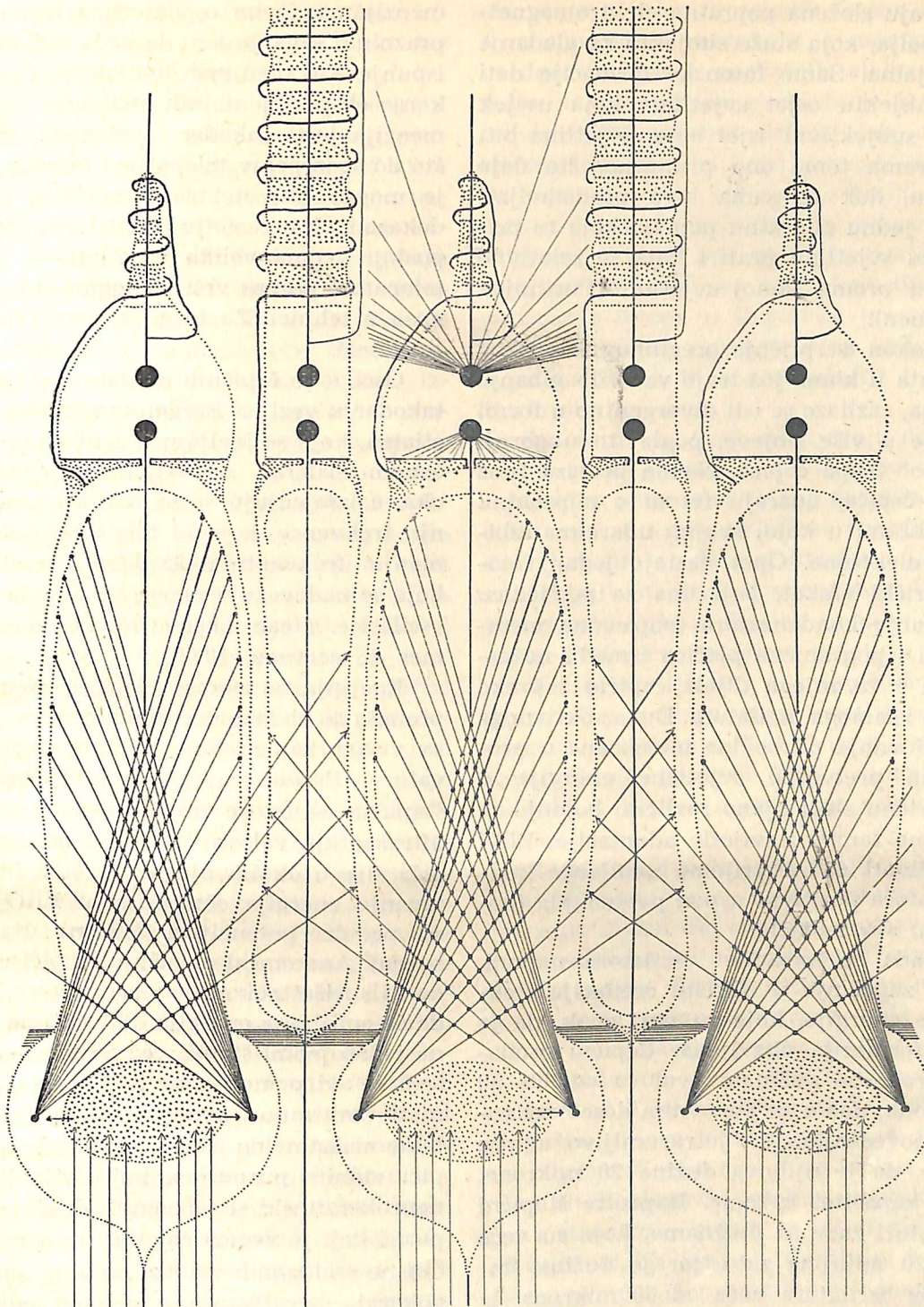

Slika 1. Antisimetrični izvori fotona slijevaju se u međusobnom dodiru u valni tok svjetlene energije.

kazivati će elektroretinogram (ERG) gibanje potencijala i to u negativnom smislu zbog umora svjetlucave mase. Na koncu uzbuđenoga stanja slijedi sekundarni proces emisije sa povećanom dužinom vala prema Stokesovom pravilu. Svrha toga procesa jeste ta, da se u prvom redu povećaju dužine valova i da se prilagode na pregibnu mrežu membranae limitans externa. Dimenzije pregibne mreže iznose 3 do 6 mikrona u promjeru, a dimenzije

tokovi fotona grupirani oko centralne uzdužne osovine čepića. Čepićna substancia trupa, kao i svi ostali elementi iznad membrane pokazuju pojavu anizotropije, što znači, da će djelovati kao kristal, koji propušta svjetlo samo u određenim ravninama.

Nakon sekundarne emisije iz novostvorenih centrosimetričnih izvora unutar perinuklearne substance, pregibaju se fotonske formacije u smislu moje fizikalne

Slika 2. Anatomiska konstelacija retine po P. Eisleru u koju su urisani antisimetrični izvori i fotonske formacije svjetlene energije.¹

teorije, izložene u prvom dijelu spomenute radnje. Svrha toga pregiba jeste ta, da se iz gornjeg sloja isključe svi nepotrebni i prekomjerni fotoni i da se unutar

čepića uzmognu formirati razređeni valni tokovi tako, da iz njihovih formacija re-

¹ P. Eisler, die Anatomie des menschlichen Auges, Kurzes Handbuch der Ophthalmologie, Schieck und Brückner I. Band.

zultiraju složena popratna elektromagnetska polja, koja služe subjektu za gledanje u bojama. Same fotonske formacije dati će subjektu osjet svjetline, koja uvijek prati subjektivni osjet boje. Svjetlina biti će prema tome ono primarno, što daje formu, dok će sama boja predstavljati samo jednu popratnu pojavu, koja tu primarnu svjetlinu prati i koja se relativno odnosi prema samoj svjetlini (Purkinjev fenomen).

Nakon iscrpljenja pregibnog fotonskog trokuta u kome još traje valovito gibanje fotona, razilaze se isti divergentno u formi lepeze u više slojeve, poglavito u gornji prostor trupa čepića. Nakon prolaza kroz trup čepića, udaraju fotoni o elipsoidnu membranu u kojoj svojim udarcima izbijaju elektrone. Opet nastaje jedan fotoelektrički efekat, koji ima za posljedicu nabijanje kondenzatora (elipsoidna membrana i pogranična pločica između nutarnjega i izvanjega dijela čepića) i preko njega i samoga oscilatora. Dokaz aktivnoga sudjelovanja elipsoidne membrane u procesima pretvorbe svjetlene energije u električnu služi njeno različito bojenje za vrijeme tamne i svijetle adaptacije. ERG pokazivati će za vrijeme nabijanja kondenzatora pozitivni uspon potencijala (pozitivni »b« zubac).

Kada se kapacitet oscilatora napuni, onda započinju u iskrištu oscilacije električne energije, koje su prvi znak, da je transformacija obavljena. Čepićni oscilatori rade sa dužinama valova od 40—80 mikrona, dakle sa ponovnim deseterostrukim povećanjem, što je razumljivo, ako se uzme, da je njihova dužina 20 mikrona, plus kapacitet k tome. Naprotiv štapićni oscilatori rade sa dužinama, koje su veće od 120 mikrona zato, jer je dužina štapićnog oscilatora veća od 60 mikrona. Iz ovoga se razabire, da očni oscilatori rade sa ultrakratkim valovima, koji su kraći od najkraćih do sada eksperimentalnim putem pronađenih (Arkadiewa Glagelowa, 81 mikron), a dulji su opet od atomnih oscilatora, koji se kreću u još manjim di-

menzijama. Ovim oscilatorima ispunja se praznina, koja je sve do sada stajala neispunjena u nizu svih oscilatora. Pomanjkanje eksperimentalnih oscilatora ovih dimenzija jeste također i jedan od uzroka, što do sada pojav telepatije i televizije nije mogao biti elektromagnetskim putem dokazan. Na temelju oscilatorne teorije postoji veoma velika vjerojatnost, da se telepatijski prenos vrši analogno radio-prenosu u tehnici. Za to govore upravo očni oscilatori.

Oscilacije čepićnih oscilatora stajale bi također u vezi sa Bergerovim beta-oscilacijama, koje se javljaju u centralnom živčanom sistemu za vrijeme osvjetljenja oka, a izmjenjuju se sa oscilacijama manje frekvence, koje bi imale potjecati od manje frekventnih štapićnih oscilacija, koje se nadovezuju neposredno na čepićne oscilacije. (Jean Lhermitte, *Les mécanismes du cerveau*, 1937).

Energija isijana iz čepićnih oscilatora prenaša se na štapićne oscilatore, koji rade sa većim kapacitetom i većim dužinama valova. Prenos energije od čepićnih na štapićne oscilatore vrši se pomoću emisije ultrakratkih valova, koji se iz iskrišta čepića šire u okolni njegov prostor. To isijavanje energije očituje se u ERG opet sa padom potencijala (silazni dio »b« zupca). Anatomske okružuju štapići u jedno- ili višestrukum vijencu čepiće, tako da će emitirana energija djelovati ne samo na jedan jedini štapić, već na mnogo njih, koji će svi pomoću posebnih uređaja primiti emitiranu energiju. Da ta energija bude maksimalno iskorišćena, služe se štapići vidnim purpuruom, koji ovija izvana neurokeratinski sloj izvanjih dijelova štapića i koji je veoma osjetljiv na stanovite dužine emitiranih valova, osobito, kako su pokazala istraživanja o vidnom purpuru na toplinske ili ultracrvene zrake. Vidni purpur pokazuje kod svoje rastvorbe tri faze i to: 1) prelaz vidnog purpura u vidni orange, 2) prelaz vidnog orangea u vidno žutilo i 3) prelaz vidnog žutila u vidno bjelilo. Samo prvi prelaz osjetljiv je na svijet-

lo, dok se druge dvije faze rastvaraju samo na ultracrvene ili toplinske zrake također i u mraku. (Studnitz).²

Ove činjenice imale bi se tumačiti ovako: Prva faza rastvorbe vidnog purpura u vidni orange odigrava se pod utjecajem onih fotonskih formacija, koje nakon pregiba kroz membranu limitans externu prolaze donji dio čepića i pregibaju se ponovno kroz vijenac dlačica, koji okružuje dno trupa čepića. Te zrake šire se onda direktno, mimoilazeći elipsoidnu membranu, u prostor štapića i tamo izvode dvojaku funkciju: 1) prolazom svojim kroz trup štapića izazivaju u njemu primarni osjet svjetline, ali u ovom slučaju bez formiranih i popratnih elektromag. polja, koja u čepićima izazivaju uslijed svojih specijalnih konstelacija osjet jednostavne ili složene boje; u štapićima međutim do te konstelacije ne dolazi i zato izostaje u njima gledanje u bojama. Ovi fotoni imaju zadaću, da djelomično nabijaju štapićni kondenzator. 2) Oni fotoni, koji na svome prolazu kroz prozirni medium međuštapićnih prostora dodiruju vidni purpur, djeluju na njega u smislu njegove rastvorbe u prvoj fazi i pripravlja ju za daljnju rastvorbu od strane ultrakratkih čepićnih valova. Iz ovih momenata razumljiv je i drugi Purkinjev fenomen, naime, da u sumračnom gledanju kratki valovi daju veću subjektivnu svjetlinu od onih duljih. To izlazi neposredno iz samoga mehanizma transformatora. Čepići su osjetljiviji na duže svjetlene valove s razloga, jer oni moraju u svome trupu razviti određene i komplicirane fotonske i elektromag. formacije za gledanje u bojama, što manje dobro uspijeva kod kratkih valova, nego kod dugačkih. Kratki valovi daju preguste formacije fotona, koji izazivaju prejaki osjet svjetline, tako da onda strada obojeno gledanje. Zato imaju neke životinje uklopljene sitne uljane kuglice raznih boja u trupu čepića, koje

apsorbiraju jedan dio gustih fotona i tako ih neposredno razređuju i omogućuju uredno razvijanje popratnih elektromag. polja. U sumračnom gledanju je intenzitet difuznih maksima veoma slab, u tom slučaju dugi valovi daju premalo fotona za jedan dovoljno jak osjet svjetline, potrebno je stoga, da do štapića dospijevaju u glavnom samo one gušće formacije fotona, jer su samo one kadre kod difuznog rastipanja fotona u štapićnim prostorima davati dovoljne intenzitete za sam osjet svjetline. Time bi bio razjašnjen i drugi Purkinjev fenomen.

Što su fotoni, koji dospijevaju do vidnog purpura gušći, to će biti njihovo djelovanje na prvu fazu vidnog purpura jače, a time će se i više svjetlene energije indukcijom pretvoriti u električnu i jače će se nabijati štapićni kondenzator. Kratki valovi, koje vijenac dlačica selektivno propušta u štapićne prostore uvjetuju dakle povišenje osjetljivosti u sumračnom gledanju. Oni snizuju prag osjetljivosti do njegova minimuma. Nabijanjem kondenzatora štapića povisuje ERG ponovno svoj potencijal, koji se očituje kao sekundarni uspon »c«.

Kada štapić počinje sa svojim oscilacijama, otpuštati će on na dva načina svoju energiju. Jedan dio energije prelazi preko donje odvodne niti oscilatora u centralni živčani sistem. Na tom svome putu nailazi energija na jednu aparaturu, koja anatomske predstavlja jezgru štapića, fiziološki međutim ta je jezgra jednostavni usmjerivač (Gleichrichter) struje, koji istu propušta samo u jednom smjeru t. j. prema živčanom sistemu. Kao dokaz tome neka služi njegova posebna poprekoprugasta struktura, kojom se bitno razlikuje od svih ostalih jezgara. Centralni živčani sistem primati će prema tome jednosmjernu pulzirajuću struju, koja odgovara pronađenim Bergerovim alfa-oscilacijama. Drugi dio energije, koji nije bio propušten od usmjerivača u centralni sistem, vraća se natrag u oscilator, koji dalje oscilira i svojim oscilacijama zrači energiju

² G. von Studnitz: Physiologie des Sehens, S. 140. Akademische Verlagsgesellschaft M. B. H. Leipzig 1940.

kroz iskrište. Energija na taj način kod svake pojedine oscilacije prelazi jednim dijelom u živčani organ, a drugim dijelom u zračeni prostor okoline štapića.

Ona energija, koju štapić za vrijeme svojih oscilacija isijava u okolni prostor, biva opet natrag absorbirana sa strane čepićnog oscilatora, koji ima također jednu za štapićne valove osjetljivu tvar, t. zv. čepićnu substancu (Studnitzova Zapfen-substanca³), koja po mom shvaćanju djeluje u istom smislu kao i vidni purpur. Preko te čepićne substance, preko neurokeratinskog sloja i preko čepićne spiralne niti prelazi energija natrag u čepićni oscilator i ponovno ga nabija. Kapacitet čepićnoga oscilatora mnogo je manji od analognog oscilatora štapića. Posljedica toga biti će ta, da će energija, kada pređe čepićni kapacitet morati, da se izbije preko šiljaka oscilatora. Istom onda, kada se ona snizi na čepićni kapacitet, započeti će isti ponovno sa svojim oscilacijama, dakako uvijek u sve slabijem intenzitetu radi odlaska energije u centralni živčani sistem. Iznimku čine samo vanjski podražaji, koji traju duže vrijeme, jer omogućuju neprestani dovoz nove energije. U takovom slučaju nastupit će t. zv. stanje adaptacije, o kome će biti govora u drugoj radnji.

Kod jednokratnog časovitog i dosta intenzivnog osvjetljenja oka situacija će se dalje razvijati kako slijedi: Energija, koja se izbija preko šiljaka čepićnog oscilatora predstavlja retrogradnu struju kroz trup čepića. Na svom putu kroz trup čepića pogodit će ta retrogradna struja elektrona čepićnu jezgru i njenu perinuklearnu substancu, što će imati za posljedicu kočenje ili posvemašno gašenje svjetlucanja jezgrene mase. Struja elektrona sprečavati će prenos energije od absorpcionih do emisionih centara i masa obustaviti će povremeno svoje svjetlucanje. Popusti li strujanje elektrona, započinje masa ponovno svjetlucati sa preo-

³ Studnitz 157.

statkom svoje nakupljene energije. Pozitivno strujanje fotona opet se uspostavlja kao i sve ostalo, što iza toga slijedi, dakako kod jednokratnog kratkog osvjetljenja u sve slabijem obliku, radi otpuštanja energije u centralni živčani sistem. U slučaju dovoljno jakih intenziteta absorbirati će fosforna masa jezgre priličnu količinu energije; gore navedeni proces ponavljat će se u tom slučaju ne jedamput, nego više puta, dapače i mnogo puta. ERG pokazivati će u toj fazi (sekundarni uspon »c«) manje i veće oscilacije. Subjekt imati će kod svakog pozitivnog strujanja fotona osjet svjetline, kojoj će se već prema momentanoj konstelaciji popratnih elektromag. polja pridružiti i osjet neke jednostavne ili složene boje. Konfiguracija pozitivnih strujanja fotona kao i njihovih popratnih polja biti će ovisna ne toliko o intenzitetu osvjetljenja, koliko o emitiranoj dužini vala, odnosno njegovoj frekvenci.

Kod svakog retrogradnog strujanja energije tj. izbijanja preko šiljaka unašati će se u trup čepića jedna protivna, negativna komponenta, koja će slabiti, odnosno rešetiti pozitivne konfiguracije bilo fotonjskih, bilo elektromagnetskih strujanja. Intenzitet svjetline kao i jasnoća same boje sniziti će se u omjeru u kojem raste negativna komponenta. Snižanjem svjetline postaje boja tamnija i nejasnija sve do njenog posvemašnjeg izčeznuća. Granica ne će biti oštra, nego će se postepno gubiti onako, kako raste tamna komponenta. Ekstremi na jednoj ili drugoj strani dati će punu svijetlu ili punu tamnu komponentu, koja će biti popraćena sa odgovarajućim elektromag. poljima, koja će onda dati jasnu bijelu ili duboku crnu boju. Bijela i crna boja, analogno kao i sve ostale boje, ne će prema tome biti svojstvo vanjskih fizikalnih energija, koje poznaju samo strogo određene frekvence, nego će biti svojstvo našega očnog transformatora, koji u tom smislu sam stvara odgovarajuće subjektivne kvalitete.

Boje se slažu kombinacijom elektromag. polja iz raznih ravnina polarizacije svjetlenih tokova. Iz tih kombinacija izlaze onda komplementarne boje koje ujedinjene u parovima ili većim skupinama mogu dati i razultirajuću bijelu boju, koja nije ništa drugo, do li specijalna sumacija popratnih polja, kombinirana sa primarnim osjetom svjetline. Sasvim nešto drugo predstavlja crna boja; ona rezultira od elektromag. polja, što ih stvaraju elektroni na svom putu kroz trup čepića. Ta boja je karakterizirana time, što nema u sebi nikakove svjetline, što jasno izlazi iz samoga mehanizma retrogradnih struja. Elektroni struje kao struja pomaka kroz osovinu trupa čepića, koji sam međutim ostaje pošteđen od energetičkih korpuskula i uslijed toga ne može pružiti jedan neposredni osjet svjetline. Elektromag. polja struje međutim nesmetano preko cijelog trupa i izazivaju u njem jako uzbuđenje. Subjektivni osjet ne može biti drugo, do li osjet tamnine, odnosno osjet crne boju. Prema kvantitativnoj primjesi svjetekstrema, između kojih postoje svi mogući prelazi. U svojoj ravnoteži daju osjet istodobnog postojanja obiju komponenata t. j. i svjetline i crnine, dok se njihov kvalitet stapa u jednu jedinstvenu sivu boju. Prema kvantitativnoj primjesi svjetline, odnosno tamnine, biti će kvalitet sive boje pomaknut prema jednom ili drugom ekstremu. Analogno tome biti će i obojeni kvaliteti pomiješani sa manje ili više svjetline ili tamnine. Činjenice iz dnevnog života govore samo u prilog tome shvaćanju. jer je poznato, da osjet crnine dolazi tek pod utjecajem svijetla, analogno kao i osjet svjetline, samo s tom razlikom, da osjet svjetline nastaje pod direktnim utjecajem svijetla, dok se osjet crnine javlja tek indirektno uslijed djelovanja retrogradnih struja (simultani kontrast). Odmoreno oko u tami nikada ne će imati osjet duboke crnine, nego samo neku promjenljivu mješavinu tamnije i svjetlije sivine.

Iz ovih do sada navedenih temeljnih pojmova dadu se izgraditi svi pojavi našega oka, a specijalno najvažniji očni fenomen t. j. adaptacija. Ona bazira na pojavi pozitivnih i negativnih paslika, odnosno na pojavi simultanog i sukcesivnog kontrasta. Iz toga razloga potrebno je u prvom redu primijeniti teoriju na te pojave, jer se iz njih onda dade veoma lako izvesti i sama adaptacija.

2) *Primjena teorije na pojave pozitivnih i negativnih paslika kao i na simultani i sukcesivni kontrast.*

Pozitivne i negativne paslike predstavljaju jedan pojav u našem oku, koji se javlja uvijek onda, kada kroz duže vrijeme ($\frac{1}{2}$ —1 minute) promatramo nepomičnim pogledom jednu manju svijetlu plohu na velikoj i tamnoj pozadini (Hering). Nakon prekinuća podražaja, t. j. nakon zaklopa očnih kapaka i pokrića njihova sa tamnom krpom, vidimo u subjektivnom vidnom polju cio niz pojava ovim redom:

1) Nakon kraće ili duže latentne periode javlja se u konturama prijašnje svijetle plohe jedna vrlo tamna ploha, koja je uvijek tamnija od same pozadine i koja je okružena svijetlim rubom manjeg ili većeg intenziteta, koji se postepeno gubi u tamnu okolinu. Ovisno o izvoru svijetla svijetao rub oko tamne plohe bit će eventualno i obojen jače ili slabije intenzivnim bojama.

2) Cio taj fenomen pokazuje se stanovalo vrijeme u svojoj punoj jasnoći, onda postepeno izčezava, postaje nejasniji, konture se nepravilno gube, a intenzitet tamne plohe izjednačuje se sa tamnom okolinom. Od cijeloga pojava ostaje samo svijetao rub, koji se također postepeno gubi.

3) Nestajanje čitavoga fenomena skopčano je sa putovanjem same slike i to obično prema gornjem dijelu vidnog polja. Sa malo pažnje i čvrste fiksacije oka uspijeva sliku donekle zadržati u sredini vidnog polja.

4) Iza ovog prvog fenomena dolazi opet jedna latentna faza, nakon koje fenomen počinje iznova. Slika nejasno ulazi u vidno polje, postaje sve jasnija i kada pređe svoju kulminaciju opet postepeno izčezava kao i prvi puta. Dolaženje i prolazanje tih paslika pokazuje posvema jasno oscilatorni karakter.

5) Ako je intenzitet podražajne energije bio jak, onda se u vidnom polju javljaju naizmjenice pozitivne i negativne paslike, koje mogu biti ili samo crno-bijele, odnosno tamno-svijetle, ili mogu biti također i obojene, već prema načinu samoga podraživanja. Obojene paslike izmjenjuju se obično u komplementarnim bojama. Pokazuju također i veliku ovisnost o podraženoj pozadini i nemaju jasno izražen svijetao rub. Opaža se samo jedna veoma lagana svijetla maglica (aureola) oko pozitivne paslike, koja daleko zaostaje za svjetlinom svijetlog ruba negativne paslike.

Tumačenje tih pokusa na temelju moje oscilatorne teorije.

Prestankom vanjskoga podražaja nastala je promjena situacije u tom smislu, da čepićne jezgre ne primaju više novu podražajnu energiju. Pojava pozitivnih i negativnih paslika izaziva se na temelju preostale energije, koja se skupila u oscilatorima i koja nije mogla sva najednom preći u centralni živčani sistem i mora još stanovito vrijeme oscilirati amo-tamo, dok se sva ne iscrpi u odvodnom ganglijskom aparatu. Kratka latentna perioda predstavlja vrijeme, koje mora proći između pojedinih čepićnih i štapićnih oscilacija. Prva negativna paslika javlja se kod umjerenih intenziteta odmah nakon latentne periode, dok kod jakih intenziteta slijedi pozitivna paslika bez ikakvog prekida, ona se kontinuirano nastavlja dalje, kao da prekida vanjskog podražaja nije ni bilo.

Ad 1) Mehanizam pozitivnih i negativnih paslika vezan je na oscilatorni karakter čepićnih i štapićnih oscilatora. Po-

zitivne paslike bivaju izazvane direktnim svjetlucanjem fosforne mase čepićne jezgre i direktnim strujanjem fotona kroz trup čepića, dok se negativne paslike izvode iz retrogradnih strujanja elektrona kroz trup čepića, a izazvane su radom štapićnih oscilatora. Kod postanka i razvijanja paslika topološki najvažniji je dio za subjekat sam trup čepića, jer se u njemu stvara direktan osjet tih fenomena. — Sam čepić veoma naliči svojom konstrukcijom na jednu složenu i posebno građenu foto-stanicu i to u smislu jednog »Dynatrona«, što znači, da će kroz takovu stanicu prolaziti dvije razne i samo indirektno ovisne struje. Primarna struja, u našem smislu direktna fotonska struja, ide od katode (čepićna jezgra zajedno sa perinuklearnom substancom i odvodnom niti) prema anodi i svojim udarom o anodu izbija iz nje sekundarne elektrone. Sekundarna struja (u našem slučaju retrogradna elektronska struja) izlazi direktno iz anode i struji ravno prema katodi. Između čepićne jezgre t. j. katode i donjeg šiljka čepićnog oscilatora t. j. anode razviti će se u trupu čepića jedna promjenljiva napetost. Prema tome, koja od tih struja prevladava, imati će anoda povremeno čisto negativan karakter, koji se poglavito očituje za vrijeme retrogradnih izbijanja kroz anodni šiljak tako, da retrogradna struja elektrona djeluje na samu fotokatodu u smislu pomaka selektivnog maksimuma svjetleno-električnoga efekta. Kod porasta napetosti od nekog minimuma do stanovitog maksimuma, a ovisno o osjetljivosti fotokatode za crvene valove, pomicati će se selektivni maksimum izsijavanja emisionih centara prema crvenom spektru. Kod većeg povećanja napetosti vraća se selektivni maksimum opet natrag prema kraćem dijelu spektra. Na svom povratku međutim ne dosiže nikada prvotni spektralni položaj.⁴

⁴ R. Fleischer und H. Pech, Der Oberflächeneffekt und Tiefeneffekt an zusammengesetzten Photokathoden. Z. S. f. Physik 112, 242. 1939.

Kočenje emisija čepične jezgre za stanovite dužine valova u gore navedenom smislu ima za posljedicu, da će kod dovoljno jakih intenziteta karakter pozitivnih i negativnih paslika biti u velike ovisan o veličini potencijalne napetosti između elektroda same fotočelije za vrijeme njenoga rada. Subjektivno redati će se naizmjenice, već prema tome u kojem smislu teku struje kroz trup čepića, pozitivne paslike u raznim i to poglavito komplementarnim bojama. U slučaju složenih boja biti će i ovi odnosi mnogo kompliciraniji s razloga, jer će se oko temeljne boje razviti manje ili više još i druge spektralne boje, što sve govori za vrlo kompliciranu građu svjetlucave mase.

Kod slabih intenziteta prevladavati će gotovo isključivo samo retrogradna komponenta, što znači, da će subjekat imati u vidnom polju samo negativne paslike, dok će vrijeme, što bi ga zauzela pozitivna paslika biti prazno, t. j. u latentnom stanju. Elektroretinogram pokazivati će t. zv. konačni efekat, koji će u jačoj mjeri pokazivati uspon potencila.

Ove fizikalne činjenice dovode nas opet do drugog Purkinjeva fenomena, koji kazuje, da su čepići po danu jače osjetljivi za duge, a štapići u sumraku za kraće valove. Po danu gledamo specijalno sa foveom centralis, koja ima samo čepiće. Osim toga uzdignuta je fovea sa pigmentne strane iznad štapićnih oscilatora, tako da će isti u danjem gledanju davati razmjerno mnogo slabije retrogradne struje. U sumračnom gledanju dolaze u glavnu funkciju samo periferni i na rijetko razsijani čepići, koji podražuju vrlo veliki broj štapića tako, da će u sumračnom gledanju retrogradne struje unutar čepića biti veoma jake i pomicati će selektivni maksimum prema većim frekvencama. Ove veće frekvence podražiti će, kako je u prvom dijelu radnje već razloženo, poglavito same štapiće i kroz to još će više povećati retrogradna strujanja u okolnim čepićima i t. d.

Ad 2) Retrogradne struje kočice emisivne centre i oni kod slabih intenziteta sasvim obustavljaju svoju emisiju. Duboka crnina traje tako dugo, dok traju retrogradne struje i kako se one postepeno gube, tako izčezava i subjektivna crnina i paslika se izjednačuje sa okolinom. Svijetao rub, koji se javlja oko negativne paslike, potječe od onih fotonskih struja, koje obilaze čepićni oscilator i postrance prolaze kroz pregibnu mrežu čepićnih dlačica. Te fotonske struje osvijetljuju okolne čepiće ili štapiće, koji nijesu bili direktno pogodeni od vanjske podražajne energije. To je uzrok, zašto se svijetao rub difuzno gubi u okolinu i ne drži se strogih kontura direktno podraženih elemenata. To je također i uzrok, zašto se svijetao rub dulje drži od same podražene paslike i pokazuje neku samostalnost i nikada ne prelazi u duboku crninu (izostatak retrogradnih struja). Kod pozitivnih paslika nema takovoga ruba s razloga, jer jaki intenziteti padaju u glavnom na foveu centralis i stvaraju takove retrogradne struje, koje specijalno kočice visoke frekvence, a propuštaju one niže i čine čepiće više osjetljivima za manje frekvence. Postranični fotoni jakih frekvencija u glavnom otpadaju. Oni, koji usprkos kočenja ipak prodru skroz, ne daju dostatno osvjetljenje, koje bi pokraj direktnih paslika moglo konkurirati vrlo intenzivnom djelovanju pozitivnih i negativnih struja. Kod slabijih intenziteta stvar je posvema drugačija. Tamo je kočenje visokih frekvencija slabije, (jako djelovanje retrogradnih struja), ali tim jače dugih valova, tako da se time povećava osjetljivost vidnih elemenata za kratke valove u sumračnom gledanju.

Ad 3) Putovanje paslika uvjetovano je iz slijedećih razloga: Mišići oka imaju dužnost, da kod gledanja nastoje, da predmetna slika padne uvijek u glavnom na samu foveu centralis kao mjesto najjasnijega i najoštrijega vida. Izvan foveae centralis oštrina vida se sve više gubi i to zato, što svaki čepić podražuje ne jedan,

nego mnogo štapića. U perifernom gledanju slike nemaju onu oštrinu kao u fovei centralis. Budući, da kod slabih intenziteta maksima osvjetljenja ne padaju toliko na foveu, nego sve više na periferiju i to prilično difuzno, to će i slike u toliko postojati nejasnije i manje oštre u koliko se više udaljuju od foveae centralis. Čim je slika iz bilo kojih razloga postala manje oštra i nejasnija, očni mišići već reaguju na to sa tendencijom, da sliku po mogućnosti dovedu natrag u foveu, što im naravno kod slabih intenziteta sve manje uspijeva. U takovom nastojanju i nehotice bludi oko i kod negativnih paslika tražeći u njima veću oštrinu, koju obično ne nalazi u času, kada uslijed slabljenja retrogradnih struja paslika počinje blijediti i izjednačivati se sa znatno svjetlijom okolinom. Sa velikom pažnjom uspijeva donekle prevladati ovo nehotično pomicanje oka i u tom slučaju paslika ostaje donekle u miru.

Ad 4) Latentna faza između pojedinih paslika javlja se u glavnom samo kod negativnih paslika i zauzima vrijeme u koje bi trebala doći pozitivna paslika. Što se tiče oscilatornog karaktera pozitivnih i negativnih paslika to on jasno izlazi iz same teorije i o tom nije potrebno još jednom govoriti.

Ad 5) O samim bojama paslika ne može ovdje biti govora, jer bi to zahtijevalo mnogo prostora, koji ovdje ne stoji na raspoloženju. Mogu samo kazati to, da boja bilo pozitivnih, bilo negativnih paslika u mnogome je ovisna o samoj podraženoj pozadini. Ako je ta pozadina svijetla, onda i ona djeluje kao zaseban podražaj i izaziva sa svoje strane isto tako pozitivne i negativne paslike, koje se onda ukrštavaju sa glavnom bojom i čine situaciju prilično kompliciranom. Tu igra veliku ulogu adaptacija, komplicirano kočenje čepične jezgre i t. d. O tom međutim drugi puta.

Simultani kontrast.

Ako fiksiramo kroz duže vrijeme neku tamnu pozadinu na kojoj se nalaze manje svijetle plohe položene blizu jedna do druge, onda opažamo, da tamna pozadina između svijetlih ploha postaje sve svjetlija, a svijetle plohe sve tamnije. Svjetlina tamnih i svijetlih ploha pokazuje nestalni karakter, tako, da mjestimično intenzitet svjetline oscilira od manje do veće jačine. Ovo razsvjetljivanje tamne pozadine počinje na rubovima svijetlih ploha i odavde se širi u opadajućem intenzitetu u bližu ili dalju okolinu. Najintenzivnije je u neposrednoj blizini samoga ruba. Taj pojav je već gore opisan i predstavlja popratni fenomen negativnih paslika samo s tom razlikom, što se on ovdje javlja već i u vrijeme pokusa, a ne tek nakon njegovog prestanka. Osim ovoga pojava opaža se još i slijedeće: Za vrijeme samoga pokusa redaju se istodobno pozitivne realne slike i negativne i pozitivne paslike. Njihovo međusobno pokrivanje daje u prvih mah simultani kontrast, koji nije ništa drugo, nego jedno netočno pokrivanje pozitivne realne slike i obiju paslika. Ako se netočno pokriju pozitivna realna slika i negativna paslika, onda na jednoj strani prekoračuje tamna paslika rubove svijetle realne slike tako, da subjekat vidi na toj strani oko ruba realne slike jedan intenzivno crni rub, koji se postepeno, ali naglo gubi u okolinu. Na drugoj strani ostaje rub realne slike nepokriven i on je intenzivno bijel i sjajan, dok je cijela ostala površina realne slike pokrivena sa tamnom negativnom paslikom. Subjektat ima osjet, da je ta bijela površina izim rubova postala mnogo tamnija. Ako se nižu mnoge svijetle plohe nablizu jedna do druge onda će tamne plohe između njih biti uslijed netočnoga pokrivanja mjestimice veoma tamne, jer na tim uskim mjestima dolazi do sumacije jako tamnih komponenata, dok će na drugim mjestima ti tamni međuprostori postati svjetliji, da pače vrlo svijetli, već prema tome kako padaju jedne slike na drugu i kako se k

tome sumira još i svijetao rub negativnih paslika. Iz te međusobne igre realnih slika i paslika subjekat ima dojam t. zv. simultanog kontrasta, koji se neprestano mijenja, titra i nije stalan, osobito kod dulje fiksacije pruženoga objekta. Sve to ovisi o pozitivnim i negativnim strujama, koje teku kroz trup čepića, odnosno štapića. Ovo mijenjanje podupire još i nastojanje očnih mišića, da dovedu sliku do oštrog i jasnoga vida i time i nehotice podupiru netočno pokrivanje realnih slika sa paslikama.

Sukcesivni kontrast.

Na istom principu bazira i sukcesivni kontrast samo s tom razlikom, što se kod pokusa sa sukcesivnim kontrastom mijenja za vrijeme samoga fiksiranja vanjski objektivni podražaj. Ta promjena se sastoji u slijedećem: Ako fiksiramo neko vrijeme dvije jako tamne plohe postavljene jedna blizu druge na bijeloj pozadini, onda opažamo, da će bijela pozadina između obje tamne plohe postati s vremenom mnogo tamnija. Odstranimo li najednom obje tamne plohe, onda postaje bijela pruga između njih posvema tamno-siva. Ovaj sukcesivni kontrast nije opet ništa drugo, nego već poznata igra između pozitivne realne slike i obiju paslika samo u ovom slučaju pod promjenom izvanjega podražaja, koji onda uvjetuje i neposrednu promjenu subjektivnog osjeta. U prvom dijelu pokusa izgledala je pruga između dviju tamnih ploha nešto tamnija radi pokrivanja sa svojom vlastitom negativnom paslikom. Nakon odstranjenja tamnih ploha preostale su samo bijele plohe, koje stvaraju nov jak podražaj zajedno sa svojim popratnim paslikama, koje se onda direktno sumiraju na prijašnju već tamniju prugu i čine je sada još tamnijom, no što je bila. Taj pojav sukcesivnog, jednako kao i simultanog kontrasta bazira jedino na međusobnoj igri pozitivnih i ne-

gativnih struja unutar vidnih elemenata.

Kako se iz ovoga letimičnoga prikaza vidi, dadu se pojave pozitivnih i negativnih paslika svesti na protusmjerna strujanja energije kroz čepićne elemente, a simultani i sukcesivni kontrast na netočno pokrivanje direktne realne slike sa pozitivnim i negativnim paslikama. Iz ovih funkcionalnih elemenata, koji se javljaju kod dulje fiksacije nekog svijetlog predmeta na tamnijoj pozadini, daje se neposredno izvesti i jedan od najmarkantnijih pojava u našem oku, a to je t. zv. adaptacija. Ona omogućuje oku, da se brzo ili postepeno prilagodi raznim situacijama osvjetljenja. Ako je osvjetljenje prejako, treba da se adaptacijom snizi, ako je pak preslabo, onda treba adaptacijom da se povisi do onog stepena, koji je organu potreban, da se prilagodi i snađe u svojoj okolini. Samo postignuće toga cilja moguće je naravno u određenim fiziološkim granicama i na temelju oscilatornoga karaktera samoga očnog transformatora, koji ne pretvara svu mu pruženu energiju svijetla u jednom času u podražajnu energiju, nego to čini postepeno i postepeno istu šalje u centralni živčani sistem. Iz toga možemo zaključiti još i to, da centralni živčani sistem također radi sa oscilatornim, ili bolje rečeno sa pulzirajućim energijama tako, da postoji dovoljan razlog, koji nas dovodi do pojma kvantiziranja naše psihe u njenom elementarnom i mikro-smislu. Naravno, da će subjekat u svome makro-osjećanju imati dojam kontinuiteta isto onako, kako imade i u perifernom oku dojam kontinuiranog procesa, a ne opaža kraj toga sve one pojedine i razlomljene funkcije, koje se samo pokrivaju, ali nijesu nipošto u elementarnom smislu kontinuirane. Međusobna pokrivanja tih raznovrsnih funkcija onemogućuju oštre prelaze i ne dozvoljavaju subjektu, da razlikuje pojedinačne funkcije jednih ili drugih elemenata.

Hinko Wolf: BIOGRAFIJA I BIBLIOGRAFIJA NOVIH SVEUČILIŠNIH
PROFESORA

I.

Za četvrtak 27. lipnja 1940. rektor hrvatskog sveučilišta sazvao je bio sjednicu sveučilišnog vijeća, kojoj je na dnevnom redu bio izbor nove petorice redovitih i petorice izvanrednih profesora zagrebačkog sveučilišta. S obzirom pak, da je istoga dana, neočekivano, u »Narodnim Novinama« objavljena »Uredba o izmjenama i dopunama zakona o Univerzitetima« — po kojoj ustanova sveučilišnog vijeća više ne postoji — to je tadanji sveučilišni rektor smatrao uputnim sazvati sjednicu sveučilišnog vijeća uopće ne održati.

Spomenuta nova »Uredba« ukinula je sveučilišno vijeće, skup svih redovitih sveučilišnih profesora i prema tome najvišu sveučilišnu vlast — ustanovu koja je do tada većinom glasova primala ili odbijala prijedloge fakultetskih vijeća o izboru novih sveučilišnih nastavnika. Prema novoj Uredbi fakultetsko vijeće bira nove sveučilišne profesore, o njima daje svoje mišljenje sveučilišni senat (ne vijeće!) a konačnu odluku donosi ban.

Na osnovu te nove Uredbe izabrani su, odnosno po banu potvrđeni slijedeći novi sveučilišni profesori.

Dr. Mirko Deanović, do sada izvanredni profesor za talijanski jezik i književnost na filozofskom fakultetu izabran je i postavljen za redovitog profesora za talijanski jezik i književnost na istom fakultetu.

Mirko Deanović rodio se 13. svibnja 1890. u Dubrovniku, gdje je maturirao 1908. god. Na sveučilištu u Beču učio je osam semestara romanistiku i slavistiku, a na sveučilištu u Firenzi još dva semestra talijanski. Na bečkom je sveučilištu promoviran 1913. god. na čast doktora filozofije. Zatim je tri mjeseca proboravio na studijama u Rimu kao stipendista Ministarstva prosvjete. God. 1913. postavljen je za suplenta na gimnaziji u Splitu a god.

1918. za profesora. God. 1927. premješten je u Zagreb gdje je predavao na sveučilištu i vodio talijanski proseminar. Ukazom od 25. VI. 1930. postavljen je, nakon natječaja, za sveučilišnog docenta, a 8. svibnja 1934. imenovan je izvanrednim profesorom romanske filologije s osobitim obzirom na talijanski jezik i književnost. God. 1928. osnovao je talijansku knjižnicu u Romanskom seminaru, kojom rukovodi i koja sada ima preko 2.000 svezaka. Vodi prikupljanje građe za bibliografiju hrvatskih prijevoda iz romanskih književnosti.

U razdoblju poslije god. 1934., t. j. nakon što je postavljen za izvanrednog profesora, objavio je ove glavnije radove: Izdanje i komentar dvaju Marulićevih soneta i komentar Petrarkinom pismu o karakteru Dalmatinaca. (»Mazzini et le mouvement illyrien« u »Le Monde Slave«, »Jedno Petrarkino pismo« u »Prilozima« XVIII, 1938., i »Una lettera di Fr. Petrarca« u »Archivum Romanicum«); Prilog izučavanju geografske raširenosti naših romanizama u Dubrovniku i na Šolti; Objašnjenja purističke tendencije kod dubrovačkih pisaca, pregled naših veza s Italijom u doba ilirskog preporoda i dr. Rasprave i članci iz ovih područja štampani su dijelom kod nas a dijelom u inozemstvu. Tako u »Radu« Akademije, »Bulletin international«, »Le Monde Slave«, »Prilozi«, »Hrvatska Revija«, »Europa Orientale«, »Archivum Romanicum«, »Hrvatskom Kolu« i dr.

Dr. Mirko Deanović održao je i više predavanja u Pučkom sveučilištu u Zagrebu, a imade i više dogotovljenih novih rukopisa za štampu. Po filozofskom fakultetu određeni ocjenjivači radova dra Deanovića (dr. Petar Skok, dr. Stjepan Tropsch i dr. Franjo Fancev) utvrdili su, da se radovi prof. Deanovića ne odlikuju toliko originalnošću pogleda koliko težnjom za dokumentacijom, za produblivanjem i za ispravnošću. Oni bez sumnje

obogaćuju naše dosadašnje znanje iz oblasti naših veza sa Romanima.

Dr. Vladimir Vrkljan, izvanredni profesor za primijenjenu matematiku na filozofskom fakultetu izabran je za redovitog profesora iz istog predmeta i na istom fakultetu.

Vladimir Vrkljan rodio se 26. kolovoza 1894. u Sv. Petru Orehovcu. Srednju školu polazio je u Zagrebu. Od g. 1913. do 1917. bio je slušač filozofskog fakulteta zagrebačkog sveučilišta. Srednjoškolski profesorski ispit iz matematike i fizike kao glavnih stručnih predmeta položio je god. 1918. u Zagrebu, a g. 1924. promoviran je na čast doktora filozofije na sveučilištu u Zagrebu. Ukazom od 5. kolovoza 1929. postavljen je docentom a ukazom od 16. rujna 1933. izvanrednim profesorom katedre primijenjene matematike na filozofskom fakultetu hrvatskog sveučilišta.

Dr. Vrkljan objavio je do pedeset svojih radova. Navodimo tek neke važnije »O serijskim spektrima elemenata i o Bohrovoj teoriji atoma«, »Bemerkung über die Form der Jacobischen zweiten Integrale der Bewegung« u »Zeitschrift für Physik«, knjiga 34. god. 1925., »O Zeemanovu efektu« u »Nastavnom Vjesniku« god. 1926., »O Flettnerovu izumu«, »O kvantima svjetlosti«, »O Einsteinovoj specijalnoj teoriji relativnosti«, »Über die Beziehung zwischen den Ausdehnungskoeffizienten und den Kompressibilitätskoeffizienten der Flüssigkeiten«, »Bemerkung über die Freiheitsgrade in der Wellenmechanik« u »Zeitschrift für Physik« knjiga 52, god. 1928., »Beitrag zu der Liouvilleschen und der Stäckelschen Integration mechanischer Probleme«, »The Velocity of Light«, »O kontrakciji zbog gravitacije«, »Opaska o otklonu zrake svjetlosti i o Schwarzschild-ovoj metrici«.

Nakon što je dr. Vladimir Vrkljan postao izvanrednim profesorom objavio je ove naučne radove: »Osvrt na neke prigovore protiv teorije relativnosti«, »Primjedba o de Sitterovoj intergraciji kozmoloških jednadžbi gravitacije«, »Kritische

Bemerkung zu der Abhandlung von B. Čoban: »Die longitudinale Lichtstreuung nach Plotnikow, untersucht an Verbindungen der aliphatischen Reihe und an Stärkelösungen« u Acta Physica Polonica god. 1935. Zatim »Erwiderung auf die von Šplait verfasste Antwort«, »Zur Frage des Auftretens einer anomalen Depolarisation und des Mie-Effekts bei kritischer Opaleszenz«, »Theoretische Bemerkungen zum R. S. Krishnan's Reziprozitätsgesetz der Kolid-optik« i »Prilog deduciranju polarizacionih odnosa kod Rayledghova raspršavanja svjetlosti«. Osim toga napisao je dr. Vrkljan u »Prirodi« popularne članke: »Postoje li molekule?«, »Nauka o prirodi svjetlosti«, »O raspršavanju svjetlosti«.

Ocjenjivači naučnog i pedagoškog djelovanja dra Vladimira Vrkljana (gg. profesori L. Stjepanek i S. Hondl) ustanovili su, da uspješno i samostalno obrađuje pitanja iz nauke svoje katedre i stoga su ga predložili fakultetskom savjetu za redovnog profesora.

Dr. Dušan Pejnović, docent filozofskog fakulteta postavljen je za izvanrednog profesora eksperimentalne fizike na istom fakultetu.

Dušan Pejnović rodio se g. 1883. u Sisku. G. 1903. položio je ispit zrelosti, god. 1907. apsolvirao je zagrebački filozofski fakultet, g. 1911. polučio je doktorat filozofije u Zagrebu. Od g. 1907. službuje u fizikalnom zavodu filozofskog fakulteta u Zagrebu. G. 1928. postavljen je sveučilišnim docentom. Naučni radovi dra Pejnovića jesu: »Nekoliko pokusa s lampom tinjalicom« u Nastavnom Vjesniku god. 1925. Zatim pet članaka u »Nastavnom Vjesniku« i jedan, popularan u »Prirodi« posvetio je Pejnović radu i životu Nikole Tesle i to g. 1927., 1929. i 1936. Rasprava »Prilog pokusima o ogibu svjetlosti na ultrazvučnim valovima« štampana je u »Glasniku hrvatskog prirodoslovnog društva« g. 1937. Dr. Pejnović bavio se ultrazvukom, te je zanimljiva snimka, koju je priopćio u »Prirodi« g. 1937., a prikazuje

fronte stajnih ultrazvučnih valova s pomoću Dvořakove metode »strija«. Veći broj skupnih referata o novoj fizikalnoj literaturi objavio je dr. Pejnović u »Nastavnom vjesniku«. K tomu objavio je i više popularnih članaka u »Prirodi«. U svrhu više znanstvene naobrazbe boravio je dr. Pejnović g. 1913-14. u Groningenu kod profesora Haga-a.

Dr. Fran Kušan, asistent filozofskog fakulteta izabran je i postavljen za izvanrednog profesora botanike za farmaceute na istom fakultetu.

Fran Kušan rodio se 1902. god. u Vučjoj Luci kod Sarajeva, gdje je g. 1924. svršio klasičnu gimnaziju. Filozofski fakultet je slušao u Zagrebu, a u međuvremenu otišao je dru. A. Zahlbruckneru u Beč, gdje se je pod njegovim kritičnim vodstvom usavršio i upoznao obilnu lihenološku literaturu. Ovaj boravak u Beču bio je od odlučnog značenja za znanstveni razvoj dra Kušana, jer je ondje ne samo svršio doktorsku disertaciju o lišajima zagrebačke okoline, nego se toliko uveo u specijalnu lihenologiju, da je doskora postao jednim od prvih svjetskih stručnjaka za lišaje, pa je glavni dio njegovog daljnjeg istraživanja tekao u tome smjeru.

Kušan je već g. 1928. položio doktorat u Zagrebu, a g. 1929. profesorski ispit iz priropisa i geografije i bio postavljen asistentom u Botaničkom zavodu.

Naučni radovi dra Frana Kušana kreću se, kako smo već istakli, u većem dijelu istraživanju lišajeva. U tim florističkim i vegetacijskim istraživanjima donosi Kušan veoma obilnu, dosad posve nepoznatu i u biljnogeografskom pogledu važnu građu. Kušanovi nalazi upotrebljeni su u stranim djelima, tako Degeliusa, Magnussona, Zschackea i dr. Naučni radovi dra Kušana dosad su već toliko uvaženi i prihvaćeni (primjerice u temeljnim djelima Zahlbrucknera: »Catalogus lichenum universalis« i Rabenhorsta: »Kryptogamenflora von Deutschland, Oesterreich und Schweiz«), da mu i strani stručnjaci šalju svoju građu na obradu i pregled.

G. 1936. javlja se međutim Kušan s monografijom dviju sekcija roda *Centaurea*, različak, u flori Jugoslavije. Ova radnja predstavlja proširenje Kušanovih istraživanja, iz područja lišaja na više bilje. Ovo je od posebnog značenja napose za njegov najnoviji pravac istraživanja ljekovitog bilja, kojim se je počeo baviti kao nastavnik za farmaceute.

Dr. Fran Kušan publicirao je dosad 20 znanstvenih i pet stručnih rasprava. Izdao je osim toga stručno djelo o ljekovitom bilju, a napisao je veći broj popularnih članaka u »Prirodi«, »Hrvatskom planinaru«, kao i dnevnim listovima. Napominjemo naslove nekih Kušanovih znanstvenih radova: »Predradnje za floru lišajeva Hrvatske«, »Prirodoslovna istraživanja sjeverno-dalmatinskog otočja«, »Adnotationes ad floram lichenum Bosnae et Hercegovinae«, »Flora i vegetacija lišajeva sjeverozapadnih crnogorskih planina«, »Oblici sekcija *Eujacea* i *Lepteranthus* roda *Centaurea* u flori Jugoslavije«, »Botanička istraživanja crnogorsko-albanskih planina«, »*Sideritis scardica* i srodne svojte« i dr. Stručni su radovi dra Kušana: »*Lichen islandicus* (*Cetraria islandica*) u Jugoslaviji«, »*Epifiti* šumskog drveća i njihova vegetacija u Jugoslaviji«, »Rad na promicanju ljekovitog bilja u inostranstvu«, »Ljekovito bilje u Hrvatskom Primorju i u Dalmaciji«. Posebno je veliko stručno djelo »Ljekovito bilje«, sistematski prikaz najvažnijeg ljekovitog, otrovnog i industrijskog (tehničkog) bilja čitavoga svijeta. Zagreb 1938. O ovom važnom djelu bilo je u dnevnoj i stručnoj štampi opširno referirano, a i u našem glasniku je temeljito recenzirano.

Dr. Marijan Horvat, privatni docent pravnog fakulteta postavljen je za izvanrednog profesora na katedri »historija i sistem rimskog prava« na pravnom fakultetu u Zagrebu.

Marijan Horvat rodio se god. 1903. u Zagrebu, gdje je god. 1921. maturirao, a god. 1926. diplomirao na pravnom fakultetu u Zagrebu. Nakon toga otišao je u

Paris, gdje je slušao predavanja iz rimskoga prava. Slijedeće godine vratio se u Zagreb, te je bio najprije odvjetnički pe-rovođa, a od god. 1929. samostalno vodi svoju odvjetničku pisarnu. God. 1938. postavljen je za honorarnog nastavnika za rimsko pravo na pravnom fakultetu, a god. 1939. za privatnog docenta na istom fakultetu za isti predmet.

Uz svoj praktični rad bavio se dr. Marijan Horvat stalno i sa studijem rimske pravne povijesti, te je stekao veliko poznavanje strane stručne literature. Plod tog studija jesu ovi njegovi naučni radovi: »Savremeni nazori o postanku i značaju dvodiobe rimskoga privatnoga procesa« (Mjesečnik, 1938. br. 4. i br. 5.). U toj raspravi dr. Horvat obrađuje sporno pitanje porijekla i značaja dvodiobe rimskog građanskog procesa (Iudicium privatum) na postupak »in iure« i na postupak »in iudicio« odnosno »apud iudicem«, koja je dvo-dioba značajna za rimski građanski postupak i posredno od ne male važnosti za razvoj rimskog privatnog prava.

»Bona fides u razvoju rimskoga obveznoga prava«, natpis je monografije koju je dr. Horvat objavio god. 1939. na 160 str. Predmet ove monografije zaslužuje naročitu pažnju obzirom na to, što načelo povjerenja i poštenja u prometu (Treu und Glauben im Verkehr), koje igra veliku ulogu u današnjem pravu ima svoje porijeklo u načelu bonae fidei rimskoga prava. Dr. Horvat je u ovom svojem radu prikazao povijesni razvoj i ulogu tog načela u rimskom pravu. Po tezi koju pisac zastupa, fides, koja je u početku bila samo etička norma, ušla je u pravni sistem u vezi s razvojem međunarodnog prometa putem iuris gentium.

Osim ovih većih radova dao je dr. Marijan Horvat i nekoliko prikaza knjiga: S. Condonari Michler: »Dreierlei Billigkeit« (Mjesečnik, 1939.), Hans W. Goldschmidt: »English Law from foreign standpoint« i »The Future of the common Law. Harvard trecentenary publications« (Mjesečnik, 1940.).

Na osnovu gornjega referenti pravnog fakulteta gg. prof. dr. Ljudevit Andrassy i dr. Bertold Eisner, utvrdili su, da dr. Marijan Horvat potpuno vlada materijom, napose dobro poznaje književnost i da mu ne manjkaju za znanstveni rad potrebna kritika i samostalnost mišljenja.

Dr. Vladimir Franolić, predstojnik odjela za financijalne poslove Banske Vlasti banovine Hrvatske, izabran je i postavljen za izvanrednog profesora za nauku o financijama na pravnom fakultetu sveučilišta u Zagrebu.

Vladimir Franolić rodio se god. 1894. u Aleksandrovu na otoku Krku. Maturirao je na Sušaku god. 1914., a pravne nauke završio je god. 1921. na pravnom fakultetu u Zagrebu. Nakon toga neko je vrijeme bio sudskim prislušnikom kod suda u Sušaku i odvjetničkim pripravnikom. God. 1922. krenuo je u U. S. A. gdje je slušao predavanja iz biologije i sociologije. God. 1924. vratio se u domovinu i postao činovnikom Hrvatske eskomptne banke. God. 1927. otvorio je odvjetničku pisarnu u Podravskoj Slatini, koju je god. 1936. preselio u Vrbovsko. Nakon osnivanja banovine Hrvatske imenovan je predstojnikom odjela za financije.

Radovi dra Franolića mogu se podijeliti na dvije grupe: na radove iz područja ekonomske politike i iz područja financijske znanosti. Među prve spada »Protekcijonizam u prošlosti i sadašnjosti«, Zagreb 1934., 302 str. Pisac slika historijski razvoj protekcijonizma, zatim govori o uplivu protekcijonizma na cirkulaciju kapitala, videći kriterij ekonomskog napretka u stalnom pretvaranju kružićih kapitala u stojeće. Protekcijonizam, prema piscu, zadržaje taj napredak jer sprečava množenje stojećih kapitala.

»Maksimiranje kamatnjaka sa narodno-gospodarskog gledišta« (Mjesečnik 1933.). U toj raspravi, pisac sa stanovišta ekonomskog liberalizma, protivi se prevelikom posizanju državne vlasti u privatno-gospodarske odnošaje, pa tako i oblasnom maksimiranju kamatne stope.

»Seljačka svojina i seljačko nasljedno pravo kao socijalni i ekonomski problem«. (Mjesečnik 1934.). Pisac zagovara održanje režima slobode za seljačke posjede i individualno nasljedno pravo.

Iz nauke o financijama objavio je dr. Franolić knjigu od 252 str. pod natpisom: »Budžet i budžetsko pravo«, Zagreb 1937. U toj knjizi pisac je dao sistematski prikaz pozitivnog proračunskog prava po novom zakonu o državnom računovodstvu od 15. VII. 1934.

Osim citiranih radova dr. Franolić objavio je još: »Sadržaj financijskog zakona po starom i novom zakonu o drž. računovodstvu«, »Financijska autonomija državnih privrednih poduzeća i ustanova«, »L'autonomie financiere des exploitations industrielles et des institutions de l'Etat Yougoslave«, »Budžetsko pravo našega parlamenta s osobitim obzirom na pravo odbijanja budžeta u cijelosti«, »Da li postoji pravna i financijska mogućnost, da država i njezina privredna poduzeća plaćaju poreze i ostale dažbine«, »Načela poreza na nasljedstvo nakon unifikacije odnosnih zakonskih propisa«, i »Droit budgétaire Yougoslave«.

Dr. Vladimir Franolić bavi se najviše teoretskim pitanjima financijskih znanosti i stekao je pri tom dobro znanje teoretske financijske literature.

Dr. Šime Debelić izvanredni profesor za katedru »Higijena animalnih proizvoda za ljudsku hranu« na veterinarskom fakultetu izabran je i postavljen za redovitog profesora na istoj katedri, a za predmete: a) higijena mesa i mesnih proizvoda, b) predmet peradi, divljači, riba, raka i školjki.

Do svojega izbora za izvanrednog profesora na veterinarskom fakultetu (30. listopada 1936.) objavio je dr. Debelić 4 bakteriološke radnje, 13 epidemološko statističkih publikacija i 8 radnja iz njegove uže struke t. j. Higijene animalnih proizvoda za ljudsku hranu. Od svojega izbora za izvanrednog profesora pa do sada objavio je dr. Šime Debelić ove radove:

»Patološko-anatomske promjene i strani miris u mesu virus-svinja« (Vet. arhiv 1937. s opširnim rezimeom na njemačkom jeziku). »Upliv solenja, salamurenja i sušenja na desoloraciju i na okus mesa« (Vet. arhiv 1937., svez. 2.). »Prilog poznavanju prometa stokom u vezi s klanjem iste« (Jug. vet. glasnik 1938.). »Tuberkuloza kod goveda zaklanih na zagrebačkoj klaonici« (Vet. arhiv 1938.). »O klanju stoke na zagrebačkoj klaonici i opskrbi grada Zagreba mesom i mesnim proizvodima« (Vet. arhiv 1938., svez. 11.). Pisac u ovoj raspravi daje iscrpan prikaz klanja stoke od god. 1921. do god. 1937. zaključno, uvoza mesa i mesnih proizvoda u grad Zagreb, potrošnje mesa u gradu po vrsti mesa i osobi godišnje te uvoza i potrošnje peradi, divljači, raka, puževa i školjki od god. 1933—1937.

Većina navedenih radova imade stručnu statističku vrijednost a sa opće higijenskog stajališta sadržavaju poticaje za pobijanje zaraznih odnosno invazivnih bolesti i time sprečavanje prenosa na ljude.

Dr. Rudolf Ganslmayer izvanredni profesor farmakologije na veterinarskom fakultetu izabran je i postavljen za redovitog profesora na istoj katedri, a za predmete: a) farmakologija, b) toksikologija i c) nauka o receptiranju.

Do svojega izbora za izvanrednog profesora kao asistent i docent izradio je dr. Ganslmayer 12 naučnih i 14 stručno-staleških radnja koje su štampane u domaćim a dijelom i u stranim listovima. Kao izvanredni profesor veterinarskog fakulteta od god. 1936. izradio je slijedeće radove:

»Spojevi sulfanilamida u veterinarskoj medicini sa naročitim obzirom na djelovanje prontosila na pse«, »Ovčja šuga kao terapijski problem«, »Preparati Derrisa«. »Laboratorijska istraživanja djelovanja kemijskih sredstava na Galba truncatula«, »Rezultati terenskih pokusa sa bakrenim sulfatom obzirom na djelovanje na metiljskog puža«, »Umjetna gnojiva kao sredstva za suzbijanje metiljskog puža«. Svi

su ovi radovi objavljeni ili u Veterinarskom arhivu ili u Jugoslav. veterinarskom glasniku. Osim navedenih naučnih radova objavio je dr. Ganslmayer i nekoliko čisto stručnih radova. Nabrajamo tako »Veterinarska propaganda«, u zajednici s drom S. Hassko: »Mala receptura za veterinarsku praksu«, u rukopisu pak imade raspravu »Lijekovi i naše stočarstvo«. Radovi dra Ganslmayera zapaženi su i u inozemnim naučnim krugovima.

Dr. Adolf Režek, asistent medicinskog fakulteta, izabran je i postavljen za izvanrednog profesora kemije za veterinarsku medicinu na katedri »Osnovne prirodne nauke« na veterinarskom fakultetu u Zagrebu.

Adolf Režek rođen je god. 1902. u Varaždinu. Maturirao je u Varaždinu, a sveučilišne nauke, i to filozofski fakultet, svršio je u Zagrebu. Doktorat filozofije stekao je u Zagrebu god. 1934. Od god. 1928. do god. 1936. radio je u Institutu za medicinsku kemiju, a nakon toga — sve do imenovanja izvanrednim profesorom — u Institutu za farmakologiju i toksikologiju medicinskog fakulteta u Zagrebu. U ovih dvanaest godina rada na medicinskom

fakultetu objelodanio je, gdješto u zajednici s Bubanovićem, Mikšićem, Pinterom, Marićem, Prelogom, Mladenovićem i dr., kojih 35 znanstvenih rasprava raznog područja kemije, a koja većim dijelom zadiru u područje medicinske kemije. Najviše vremena posvetio je dr. Režek sustavnom upoznavanju ljekovitog djelovanja prirodnih rudnih voda. Od brojnijih radova dra Adolfa Režeka spominjemo: »Sterin kukuruznih brkova«, »Prilog poznavanju mineralnih voda Rogaške Slatine«, »Ein modifiziertes Siedgefäß des Apparates für mikro-ebulioskopische Molekulargewichtsbestimmung nach Pregel«, »O novijim istraživanjima mineralnih voda«, »O reakciji glioksala s dimetilhidroresorcinom«, »Über die aktivierte Oxalsäure«, »O termalnoj vodi Dolenjskih Toplica«, »Kvantitativno određivanje bjelančevine u mokraći s pomoću kloralhidrata« i dr. Dr. Režek boravio je u nekoliko navrata u inozemstvu u svrhu studija, a prisustvovao je i na nekoliko kemijskih, odnosno balneoloških kongresa u inozemstvu. Vrijedno je pribilježiti, da je dr. Režek štampao na hrvatskom jeziku jednu oveću raspravu i u prvim izdanjima Prirodoslovnih rasprava nove Akademije znanosti u Ljubljani.

Dr. Stjepan Urban: BILJNOSOCIOLOŠKI TEMELJI UZGOJA ŠUMA.

Nova docentura na Gospodarsko-šumarskom fakultetu.

Osnutak bilo koje docenture na našem sveučilištu važan je događaj, koji svjedoči, kako se naša znanost razvija i produbljuje. Osnutak ove nove docenture unutar katedre za uzgoj šuma naročito je značajan, jer je to vidni uspjeh rada domaćih učenjaka, botaničara i šumara, koji su u tolikoj mjeri uspjeli unaprijediti jednu od najmlađih botaničkih nauka, biljnu socijologiju, da se njezini rezultati već u najkraće vrijeme mogu s uspjehom primjenjivati i u praksi. Baš je i zadatak ove docenture, da uputi šumare kako se to može postići.

Biljna sociologija se razvila kao samostalna nauka tek unutar posljednja dva

decenija. Prije toga su se biljnosociološki problemi obrađivali jedamput u okviru ekologije, a drugi puta unutar biljne geografije. Dakako, da u ono doba nije bilo govora o specijalnim biljnosociološkim metodama. Danas su metode i problematika potpuno izrađene zaslugom švicarskog botanika J. Brauna-Blanqueta i njegovih suradnika, među kojima treba spomenuti kao jednoga od najjačih, hrvatskoga botanika prof. dra Ivu Horvata.

Temeljna zasada biljne sociologije jest, da su biljke, kako ih nalazimo u prirodi, međusobno udružene po stalnim zakonima, koji proističu iz klimatskih i biljnogeografskih odnosa, a nijesu slučajno pore-

dane ovako ili onako, te čine zajedno sa tlom i sa svim mikrobiološkim svijetom, koji živi u tlu, čvrstu zajednicu (asocijaciju), kojoj se pridružuju čak životinje, koje u toj zajednici žive. Da su takove zajednice zaista stalne, a ne slučajne, vidi se, kada se studira njihov sastav. Iste biljne vrste nalaze se u tim zajednicama gotovo uvijek u istom procentu. Takove zajednice su na pr. slavonska hrastova šuma, bukova šuma, smrekova šuma, stanovita močvara, livada karakterističnog sastava i t. d.

Niti jedna biljna zajednica nije nastala preko noći. Prolazili su dugi nizovi godina, dok se na određenom mjestu razvila šuma. Svako drvo u toj šumi, pače i svaki grm i svaki cvjetić ima svoje određeno mjesto. Tu vladaju vrlo strogi i stalni zakoni, koji se ne mijenjaju unutar kraćih razdoblja, kao u ljudskoj državi. Minima i maksima temperature, količine oborina, insolacija, vlaga uzduha i svi ostali faktori, utjecali su kroz stotine godina, da se razvije prirodna šuma, odnosno baš stanovita šumska asocijacija. Tu su se našle samo one biljke, koje su mogle živjeti pod trajno stalnim prilikama u trajnoj zajednici. Tko je gledao u proljeće šumu, kako se budi na nov život iza zimskog poćinka, taj može lako shvatiti zakonitost tih odnosa. U rano proljeće najprije procvatu niske biljke: šafrani, šumarice, visibabe. Glavno vrijeme njihove vegetacije je onda, dok još nema sjenovitog lišća na najvišem drveću. Iza toga se zazeleni sloj grmlja, a na visokom drvetu pupovi još miruju. Zatim se zazeleni niže drveće, a najzadnje se razvijaju krošnje visokog drveća. I dok ono stvori gustu hladovinu, dotle su se već okoristili svi mali i niski zadrugari u šumi sa potrebnim količinama sunčane energije.

Pod utjecajem klime i biljnoga pokrova razvija se i tlo. Voda otapa minerale, a ostaju sitne čestice tla, koje se ne rastapaju. S njima se miješaju obamrli dijelovi bilja i rastvaraju se pod utjecajem gijiva i bakterija. Biljni pokrov štiti tlo

od isparivanja i svojim korijenjem ga veže, da ga bujice ne mogu odnijeti. Korijenje se provlači među kamenjem, krši ga i raskida, rastvara ga i otapa.

Čovjek provodi svoje gospodarstvo i pravi velike zahvate u prirodne odnose: uništava šumu, da dođe do tla za gospodarsku površinu. Tamo gdje čovjek provodi stočarsko gospodarstvo, pali šumu, kao potpuno beskorisno rastlinstvo, da bi proširio područje pašnjaka za svoju stoku. Štočar mrzi šumu, u kojoj ovce ne nalaze hrane, a legu se vukovi i medvjedi. Ratar potiskuje šumu, jer mu je stalo do one crne šumske zemlje, koju bi mogao zasadići kulturnim biljem. Tako se umjetnim utjecajem mijenjaju socijalni odnosi bilja. Mjesto klimatski uvjetovane biljne asocijacije, nastupaju nove, mlađe asocijacije, koje su uvjetovane promjenjenim prilikama. Na jednome mjestu bujice odnose tlo, pa ostaje goli kamen. Tu se naseljuju različite biljke kao pioniri svojih asocijacija. One ponovno pomažu kod stvaranja tla. Kad je već nešto tla nastalo, naseljuju se nove biljke. Tako se na istome mjestu sukcesivno mijenjaju asocijacije. U vegetaciji dakle postoje sukcesivne biljne asocijacije progresivnim i regresivnim redom. Tako nastaju kamenjare, vrištine, pašnjaci, livade, šibljadi, šumarci i šume.

Zaslugom hrvatskih istraživača prof. dr. Ive Horvata i dra Stjepana Horvatića, sada profesora u Ljubljani, dobili smo u nizu publikacija pregled svih biljnosocioloških odnosa u hrvatskim zemljama, a prvi od njih je svojim radom zahvatio i najveći dio Balkanskog poluotoka. Tako možemo reći, da danas njihovom zaslugom poznamo u glavnim crtama prirodne asocijacije i njihove progresivne i regresivne sukcesije u našoj zemlji. Dakako da se šumarstvo i poljoprivreda mora tako važnim rezultatima koristiti. Zaslugom profesora šumarskoga fakulteta gg. dra Andrije Petračića i dra Ive Pevaleka, kreirana je na Gospodarsko-šumarskom fakultetu docentura za dendrologiju i biljnosociologiju.

ciološke osnove uzgoja šuma, koju je fakultet povjerio ing. for. dru Milanu Aniću.

Dne 22. listopada 1940. održao je novi docent g. dr. Milan Anić svoje nastupno predavanje pred pozvanim auditorijem i slušačima fakulteta u kome je prikazao šumu, kao biljnu zajednicu. Njegovo je predavanje bilo primljeno sa naročitim zadovoljstvom.

Važnost ove docenture nije međutim samo u tom, što je to jedan od vidnih uspjeha rada hrvatskih učenjaka, nego što to znači, da se naše šumarstvo time postavlja na nove temelje. Nekada je šumarstvo gledalo na šumu kao na gospodarski objekt, koji se može čisto tehničkim sredstvima stvarati i rušiti, uzgajati i eksploatirati, a kod toga se je zaboravljalo, da je taj gospodarski objekt ujedno i prirodno

biće, koje ima svoje vlastite zakone i ne da se tehnikom zarobiti. Zastarjelo šumarsko naziranje forsiralo je šume čiste sastojine, s time, da se uzgaja najrentabilnije drvo. Bilo je doba, kada su i šumarski kapaciteti mislili, da je šteta onoga prostora, što ga u šumi zauzima drveće i grmlje manje rentabilno, koje samo smeta kod tehničke eksploatacije. Duge godine ovakovoga rada pokazale su, da se priroda ne da potpuno zarobiti. Šume čiste sastojine bile su manje otporne protiv štetnika. U prirodnoj šumskoj zajednici vladaju zakoni, koji i štetnicima određuju njihovo mjesto. U tehničkoj šumi je poremećena biocenoza i štetnici se slobodno razvijaju. Nove naučne spoznaje dovele su nas do toga, da se približimo prirodi. Najbolja je šuma ona, koja od prirode uspjeva i čovjek ju može uzgajati i iskorišćivati samo po zakonima prirode.

Dr. Dragan Šafar: HRVATSKI I SRPSKI JEZIK DVA SU RAZLIČITA JEZIKA.

(Povodom knjige dra P. Guberine i dra K. Krstića:

Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika).

Duh se pojedinoga naroda uvijek najbolje i najočitije javlja u jeziku, koji tvori duševnu vezu ljudi istoga naroda. Učenjaci vide u jeziku sredstvo izražavanja. Jezik je tvrđava i obrana narodne svijesti, tumač narodnih osjećaja i misli. On je zrcalo mišljenja i težnja naroda, čuvar i jasni glasnik svega, što je narod generacijama učinio na polju kulture, osobito lijepe knjige i nauke. On prelazi s pokoljenja na pokoljenja i tako u duhovnu zajednicu ne veže samo sadašnju generaciju, nego ju povezuje i s predima njezinim i s potomstvom. Zato svi svijesni narodi ne samo čuvaju, nego gaje i izgrađuju svoj narodni jezik.

Tako se priznaje jeziku ogromno značenje u životu naroda, te nije čudo, da se u političkom smislu, gotovo općenito smatra da je jezik bitna oznaka naroda. Tako se i u Akademijinom »Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika« VII. str. 589 narod u političkom smislu smatra velikim mnoštvom ljudi istoga postanja i jezika.

Prema tome je jezik važni kulturni i politički čimbenik u životu naroda. On je vidljivi

va oznaka, koju nauka upotrebljava za razvrstavanje naroda, pak se i uzimlje kao oznaka za imenovanje i nazivanje naroda. Kako narodi u najvećem broju imaju svoj posebni jezik, to je onda i u nauci prevladavalo istovjetno nazivanje naroda i jezika.

U svojem osobito poučnom i znanstvenom djelu »Što je narod?«, naš poznati znanstveni radnik, profesor Stjepan Ratković iznosi opsežno podatke o pitanju: Je li narod jezična zajednica, i s primjerima dokazuje, da se u svim slučajevima ne može jeziku priznati značenje bitne i apsolutne oznake naroda. Naročito ističe, da svaki narod nema i svoj posebni jezik i da prema tome jezik nije ni trajna ni nepromjenljiva svojina naroda. Prema tome *jedinstvo jezika ne mora označivati i jedinstvo naroda.*

Jezik je po izlaganju prof. Ratkovića do- duše odlučan čimbenik za život i opstanak naroda, ali on nije ni jezgra ni osnovica narodne pojave. Kao osobiti primjer spominje prof. Ratković Irce od kojih manjina govori irski (keltski), a većina govori i irski i en-

gleski, ali ih ima vrlo mnogo, koji govore samo engleski. No kao narod osjećaju svi jednako i u tome ih nimalo ne smeta jezična podvojenost. Međutim, kako je navedeno, gotovo se općenito smatra, da svaki narod ima svoj posebni jezik i nazivlje ga istim imenom. Stoga je za svaki narod vrlo važno, da svoj jezik nazivlje narodnim imenom, da taj svoj narodni jezik razvija i njime se diči.

Hrvatski narod na žalost ima u svojoj ne baš zavidnoj povijesti i poteškoće sa svojim narodnim jezikom. Ako pogledamo hrvatsku književnost od prvih početaka, pa do današnjega dana, nalazimo za hrvatski jezik različne nazive, preko dvadeset naziva (slovinški, naški, ilirski, bosanski, dalmatinski, jugoslavenski itd.), a u najnovije doba i nazive srpsko-hrvatski, srpski ili hrvatski. I najveće tekovine na jezičnom polju kao spomenuti Rječnik što ga izdaje »Jugoslavenska« akademija, nazivlje se imenom hrvatskim ili srpskim.

Već iz ove potonje činjenice postavlja se za misaona čovjeka pitanje, jesu li srpski i hrvatski jezik jedan jezik ili postoje među njima takove razlike, da su to dva — i ako srodna i slična — različna jezika, te da prema tome svaki od tih jezika mora imati i svoje posebno ime.

Naši književni ljudi unatrag posljednjih stotinu godina stoje pod apsolutnim utjecajem Srba, Vuka i Daničića, te priznaju i prihvaćaju njihove jezikoslovne zasade, a u tom radu zaboravili su na svoj vlastiti narod i na hrvatsko jezično blago, ističući i dajući prvenstvo svemu, što je srpsko. Politička propaganda trebala je za svoje ciljeve uz jedinstvo naroda dakako i znanstveno priznavanje jedinstva jezika, pa Hrvati čak i danas, naročito u velikom svijetu, snose teške posljedice tih načela. Zar je čudo, da se hrvatski jezik i danas u vanjskom znanstvenom svijetu naziva: serbo-kroatische Sprache, la langue serbo-croate, itd., ma da takova jezika nema. Kako su osim toga Srbi u politici dominantni, naročito u vanjskoj, nije čudo, da Hrvate smatraju u današnjem položaju sporednim i tek od Srba ovisnim elementom. Valjat će stoga sa ovom štetnom praksom jednom radikalno prekinuti i pribaviti hrvatskom imenu priznanje individualnosti.

Da ostanemo međutim na čisto jezičnom stanovištu razmotrit ćemo pitanje, da li kakove razlike postoje između hrvatskoga i srpskoga jezika.

Već je Vukov najveći sljedbenik i učenik Daničić god. 1857. u »Glasniku društva srpske slovesnosti« napisao na 60 stranica znanstvenu raspravu pod naslovom: »Razlike iz-

među jezika srbskoga i hrvatskoga«. U uvodu veli Daničić slijedeće:

»Koliko je ime hrvatsko čuveno u svijetu, sam je narod hrvatski vrlo nepoznat. U istoj književnosti, koja se najviše zove hrvatska, pita se što su Hrvati. Kako se narodi najjače razlikuju između sebe jezikom, kojim govore, moglo bi se i za Hrvate najpouzdanije znati, što su, kad bi im se saznao jezik. Jezik njihov — veli Daničić — rad sam pokazati u ovom članku i to iz knjiga, u kojima se i izrekom kaže, da su pisane hrvatskim jezikom ili ako se u kojoj to ne kaže, a ono je u njoj jezik sa svim onakav, kakav je u onih, u kojih se to kaže. A da će to doista biti jezik hrvatski, može se misliti i po tome, što bi bio bez imena i on i narod, koji njim govori, kad se ne bi tako zvali.«

U toj svojoj raspravi iznosi Daničić ništa manje nego 107 razlika između srpskog i hrvatskog jezika.

U svojoj knjizi »Povijest književnosti hrvatske i srpske« prof. Dr. Gjuro Šurmin, jedan od vrlo jakih pobornika srpsko-hrvatskoga narodnog i jezičnog jedinstva priznaje, da Hrvati u književnosti idu svojim posebnim životom, a Srbi svojim. Navodi na strani 7. da Hrvati i Srbi razviše jedan jezik, koji Hrvati zovu hrvatskim, a Srbi srbskim. Taj jezik ima po nekih razlika, — veli Šurmin, — ali te razlike nisu takove da bi se po njima dijelili narodi na posebne cjeline. Na strani 221. iste Povijesti veli se, da Hrvati idu u lijepoj literaturi svojim putem; da postoje momenti, koji dijele Hrvate i Srbe u književnosti. Čak i prema Šurminu do Vuka Srbi zapravo nisu ni imali svoje srpske narodne književnosti, a to je do prve polovice devetnaestog stoljeća. Hrvati naprotiv imaju književnost već u petnaestom stoljeću, dakle 400 godina prije Srba. Šurmin veli, da u Srba i od najnovijega vremena preteže u književnosti prikazivanje priprostih, domaćih, ponajviše seoskih životnih zgoda (str. 283), a u Hrvata već od prvih početaka književnosti preteže smjer zapadnih evropskih naroda.

Uza sve to, niti Šurmin, a niti ostali mnogi književni ljudi u Hrvatskoj nisu povukli logične zaključke iz ovih činjenica.

Toliko je pohvalnije, što je ovih dana u izdanju Male knjižnice »Matica Hrvatske« izašlo djelo mladih hrvatskih znanstvenih radnika dra Petra Guberine i dra Krune Krstića, pod naslovom: »Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika«. Samo je djelo došlo upravo u pravi čas, pa će bez dvojbe i sa znanstvenoga stajališta potpomoći u javnosti

već nastali preokret u ovom jezičnom pitanju, a nadamo se da će izazvati i konačni obračun sa dosadanjim štetnjim zabludama.

Knjiga ima dva dijela. U prvom dijelu sveučilišni asistent dr. Petar Guberina piše lingvističku raspravu o hrvatskom književnom jeziku. Guberina najprije iznosi lingvističke dokaze o posebnom hrvatskom književnom jeziku. Jezik se, veli može proučavati na dva načina: s gledišta povijesti jezika i s gledišta današnjega stanja jezika. Kako se jezik neprestano razvija i mijenja, to je po nazoru pisca za postojanje jezika mjerodavno samo i jedino današnje stanje jezika. Živi jezik, kojim govorimo i pišemo, nije povijesna analiza već skup današnjih glasovnih morfoloških, riječničkih, sintaktičkih, stilskih i stilističkih činjenica.

Govoreći o književnom jeziku i dijalektima ističe Guberina, da Hrvati čakavci i Hrvati kajkavci osjećaju bosansko-hercegovačku štokavštinu kao svoj materinski i hrvatski jezik, u čemu se očituje zajednički jezični osjećaj.

Osobito su važna razmatranja Guberine o razvoju hrvatskoga književnog jezika kroz vijekove. Navodeći o povijesti hrvatskog književnog jezika, što je dr. K. Krstić pisao u »Obzoru«, Guberina veli, da i ako su na kraju čakavska i kajkavska knjiga zanimale, prepustivši riječ štokavskoj, nije to kraj pisaca dubrovačkih, pa Divkovića, Kačića, Reljkovića i ostalih hrvatskih štokavaca, koji su stotine godina prije Vuka pisali, nikakovo ustupanje Vukovoj štokavštini. To je bio čin konačnog izbora, po kojem je jedan od triju hrvatskih književnih pokušaja potvrđen kao književni jezik, a uzet je s hrvatskog narodnog hercegovačkog područja. Može biti, da je pri tom izboru neke Hrvate vodila i želja suradnje sa Srbima, da bi ta suradnja po zajedništvu u štokavštini bila neposrednija i snažnija. Ali nikako ne stoji, da bi tek Vukovom intervencijom i bečkim dogovorom od god. 1850. bio stvoren hrvatski književni jezik.

Hrvatski se jezik spominje već u dalekoj prošlosti naše povijesti (Vinodolski zakon od god. 1280.). Što je Vuk učinio, tvrde Guberina i Krstić, mogao je učiniti jedino na temelju viševjekovnog hrvatskog napora, da se narodni govor osposobi za književni jezik. Oni međutim, koji misle, da od Vuka postoji apsolutni identitet hrvatske i srpske jezične norme odaju, da nemaju pojma, što je književni jezik i kako se on stvara. Hrvati na jednoj, a Srbi na drugoj strani došli su do različitih tvorba, razvijajući svaki za sebe svoj jezik u moderan kulturni organ. Dok su

se na hrvatskoj strani odrazili kajkavski i čakavski elementi hrvatskoga jezika, na srpskoj su strani obilni turcizmi kao posljedica dulje turske dominacije.

Guberina nadalje u svojoj raspravi utvrđuje, da je hrvatski književni jezik star mnogo vjekova, a današnje stanje hrvatskoga i srpskoga jezika svakako je različito. Naravno, čito je tu važan hrvatski jezični osjećaj, koji je najjači faktor za postojanje i suvremenu vrijednost jezika. To je ono, što mi zovemo duh jezika, koji daje posebno obilježje hrvatskom jeziku i čime se hrvatski jezik bitno razlikuje od srpskoga jezika.

Guberina dokumentirano iznosi pojedine razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika i podkrijepljuje ih primjerima, koji čvrsto karakteriziraju hrvatski književni jezik i razlikuju ga od srpskoga. Navodi i obrazlaže razlike u glasovima, oblicima, sintaksi, stilu i stilistici, zatim razlike u riječima, pa iz svega donosi zaključak, da Hrvati imaju veliko rječničko blago, mnogo fonetskih, morfoloških, sintaktičkih, stilskih i stilističkih osobina, koje osjećaju i smatraju vlasništvom hrvatskog književnog jezika. Jezični je osjećaj veoma osjetljiv i odbija kao strano sve, što nije u skladu s tim osjećajem ili kako mi to velimo: s duhom hrvatskoga jezika.

Svoja razmatranja Guberina završava upravo apoteozom hrvatskoga književnog jezika, kad veli: Naša je dužnost, da čuvamo i razvijamo svoj hrvatski književni jezik. Iza god. 1918. Hrvati osjećaju stranom svaku riječ, koja dolazi iz Beograda. Mnoge od ovih riječi Hrvati su smatrali kao simbol hegemonije i dominacije i narod ih je osjećao tuđim. Hrvatski je jezični osjećaj dolazio i dolazi najjače do izražaja baš u borbi protiv tih srpskih riječi i srpskih oblika. Kad Hrvati ne bi imali svoj vlastiti književni jezik, onda ne bi postojao ni taj hrvatski jezični osjećaj, a ne bi ni osjećali, da su mnoga srpska jezična sredstva u suprotnosti s duhom hrvatskoga jezika.

U drugom dijelu knjige nalazimo: »Rječnik razlika između srpskoga i hrvatskoga književnog jezika«, koji su sastavili Petar Guberina i Kruno Krstić. U uvodu u rječnik izdavači navode, da u posljednje vrijeme Srbi pišu navikama beogradske govora, čime su se udaljili od Vuka. Oni tu nalaze jedan od važnih razloga, da se današnji hrvatski književni jezik mnogo razlikuje od današnjeg srpskog književnog jezika.

Gotovo 4500 riječi, koje pisci navode u svome rječniku, povadili su iz školskih knji-

ga izdanih u Beogradu, — dakako i za hrvatsku mladež, — i iz novije stručne i prijevodne književnosti. Svakako je to ogroman broj riječi, koje dokumentiraju poučnu raspravu Guberine, pa je potrebno, da se to djelo kao priručnik uvede u sve škole.

Mislim da je stoljetno pitanje o individualnosti hrvatskoga književnog jezika sada pri kraju. Konačnu riječ imaju Akademija, Matice Hrvatska i ostale hrvatske književne ustanove i vlasti.

Hrvatski narod kao poseban narod traži, da se jednom za uvijek prekine s dosadaš-

njim omalovažavanjem i neispravnim nazivanjem hrvatskoga jezika. Taj jezik kao jezik hrvatskoga naroda, kao zrcalo mišljenja i težnja hrvatskoga naroda, čuvar je i glasnik svega, što je hrvatski narod generacijama učinio na polju svoje i opće kulture.

Kako dakle sada i Srbi i Hrvati priznaju, da postoje mnoge razlike između srpskog i hrvatskog književnog jezika, to svakako srpski i hrvatski jezik nisu isto, a Hrvati imaju svetu dužnost da iz toga povuku nužne konsekvencije.

MISLI O NASTAVI, NAROČITO O SVEUČILIŠNOJ

VI.

IZ ŠKOLE SE NE SMIJE ELIMINIRATI POLITIKA!

U »Nastavnom Vjesniku«, organu hrv. srednjoškolskih nastavnika, objavio je šef odsjeka za osnovnu nastavu odjela za prosvjetu Banske vlasti, prof. Josip Baugut, studiju o politici i odgoju u kojoj se iznose ove misli:

U pedagoškoj se nauci, oduvijek povlačio problem, imali politički mjesta u pedagogiji. U povijesti pedagogije nalazimo, da se pedagogija često obrađivala u okviru politike kao njen sastavni dio. Suvremena škola ističe kao svoj zadatak i formiranje valjanog državljanina, pa i nacionalnog čovjeka, a znamo i to, da je u nekim državama odgoj sav vođen politikom (Njemačka, Italija, Turska, Rusija). I za Antuna Radića politika se ne da dijeliti od odgoja. Često se događa, da se politik i pedagog nađu na zajedničkom poslu, da među njima nestane one jake napetosti i nastupi intimniji odnos. Politika i odgoj uvijek su u nekom dodiru. Ante Radić, šta više drži, da »politika čini znatni dio prosvjete, tako da se čovjek, koji ništa ne zna o politici, ne može smatrati prosvijećenim.«

Dalje se ističe nacionalni momenat u pedagogiji pa se kaže, da on dokazuje, da se politika ne da odijeliti od pedagogije. Ako politika kao nauka raspravlja o bivstvu, zadaci i akcijama države, pa o državljanima, i njihovim pravima i dužnostima prema državi, onda je sigurno i nacionalna svijest, nacionalno čuvstvo i vladanje, predmet političkog raspravljanja. Nacionalnost je osjećaj duhovne povezanosti članova jednog naroda (jezikom, umjetničkim stvaranjem, vjerom, običajima itd.). Do takvog osjećaja poveza-

nosti dolaze članovi zajednice time, što oni tokom svog razvoja i života vrednuju isti predmet, koji se zove narod.

U kompleksu nacionalnih vrijednosti ima sva sila vrijednosti, koje imaju sveljudski i objektivni dignitet. Uz pojmove nacije i nacionalnosti usko je povezan i pojam domovine, pa se stoga pod nacionalnim odgojem razumijeva odgoj, u kojem dobra i nacije i domovine kao sredstva za osviješćivanje nacionalnih vrijednosti imaju dominantnu ulogu. U nizu reformiranja ljudske svijesti nema skokova. Ljudstvo kao organizirana realna zajednica ne postoji, i ne može se socijalna svijest odnositi prije na veću zajednicu nego se ona učvrstila na manjoj zajednici.

Koliko se dakle i prihvati principijelno stanovište, da je približavanje ideji humaniteta moguće, onda je to moguće samo preko nacionalne svijesti.

Čim je čovjek bolje nacionalno odgojen, tim je bliže općeljudskom zbrinjavanju. Nacionalni se momenti prema tome ne mogu isključiti iz odgojne funkcije ni onda, ako se dopusti, da oni ne mogu biti konačni odgojni zadatak.

U školu ne pripada svaka politika, naročito ne stranačka. Samo su one političke ideje, koje su opće narodne, ispovijedane od cijele jedne nacije, od velike odgojne vrijednosti, i njima je dužan svaki valjani pedagog da operira.

Profesor se prema tome ne ogrješuje o svoju odgojnu funkciju, ako daje vidljiva izražaja i svom političkom (ne partijskom) mišljenju, koje je usklađeno s političkim mišljenjem njegova naroda.

Prosvjetne vlasti (prijašnje) »načinile su grubu pedagošku griješku, kad su zabranile hrvatskim odgajateljima i đacima da ističu svoje hrvatstvo, još grublju oni nastavnici,

koji su ovu naredbu makar i mučke provodili. Najgore — upravo odgojno razorno — su djelovali oni koji su ugušitelje hrvatstva aktivno pomagali.«

VII.

APSOLVENTI SREDNJIH TEHNIČKIH ŠKOLA I TEHNIČKI FAKULTET.

U vezi s banskom uredbom, po kojoj se svršeni učenici srednjih tehničkih škola mogu upisati na tehnički fakultet u Zagrebu, (vidi A. m. c. god. IV., br. 3., str. 131.) u dnevnoj je štampi priopćeno nekoliko prikaza o gornjem pitanju. Na ovome mjestu priopćujemo zanimljivo razlaganje, koje je objavila »Hrvatska Straža« od 27. listopada 1940.

»Izuzetno od § 32 Zakona o univerzitetima mogu se za redovite slušaće na zagrebačkom Tehničkom fakultetu upisati svršeni učenici srednjih tehničkih škola sa područja banovine Hrvatske, i to samo na odgovarajuće odsjeke, koje su učili na srednjoj tehničkoj školi.

Banskom Naredbom propisat će se uvjeti za polaganje prijemnog ispita takvih lica.« Tako glasi Uredba!

Tim je dovršena jedna dugogodišnja borba apsolvenata srednjih tehničkih škola za pravo na upis na tehnički fakultet. Ova se je borba odvijala i u javnim glasilima. Tako je svojedobno i »Hrvatska Straža« donijela nekoliko redaka za i protiv.

Protivnici su iznosili ove argumente:

Srednja tehnička škola nastala je radi podmirenja realnih potreba života. Apsolventi ovih škola imali su podmiriti potrebe raznih tehničkih struka u personalu za tehnički masovni rad. U svakom organiziranom i uređenom organizmu potrebni su suradnici za konstruktivni i reproduktivni rad. Budući da je reproduktivnog rada uvijek više nego konstruktivnog, a takov traži manje stručne i opće kvalifikacije, to je prirodno, da se prema toj životnoj namjeni organizira i školstvo.

Za studij na fakultetu potrebna je više opća izobrazba i opća kultura nego stručno znanje, koje kandidati donose pri upisu na fakultet.

Naša tehnička praksa osjeća više manjak na tehničkom nego na inženjerskom personalu. Za svladavanje običnog reproduktivnog tehničkog rada, za koji je dovoljna srednja stručna izobrazba, nije ekonomično producirati univerzitetски obrazovane stručnjake. Nije to ni korisno, jer takov nikada ne će biti zadovoljan, ako sva njegova

stručna djelatnost prođe u jednostavnom tehničkom radu, za koji mu visokoškolska stručna izobrazba i nije bila potrebna.

Ti argumenti nisu međutim bili dovoljno jaki, te je pobijedila druga teza. Apsolventi srednjih tehničkih škola moći će se u buduće uz izvjesne preduvjete, koji još nisu pobliže utanačeni, upisivati na Tehnički fakultet u Zagrebu. Nije međutim jasno, tko sve ima pravo na upis na fakultet. Jer i bez obzira na prijamni ispit izgleda, da pravo upisa ne bi moglo biti neograničeno. Sa srednje tehničke škole dolaze apsolventi, koji su svršili samo 4 razreda građanske škole. Ako bi se i oni mogli upisati na fakultet, dogodio bi se paradoks, da se na sveučilišne studije mogu upisati i takvi kandidati, koji nisu svojedobno mogli ići niti u više razrede srednjih škola. To bi značilo, da se fakultet praktički degradira na nivo niži od viših razreda srednjih škola.

Još se teži prigovor mora iznijeti protiv upisa na fakultet onakvih apsolvenata srednjih škola, koji su svoju predizobrazbu stekli na zanatskim školama. U ovakvim slučajevima bi zahtjeve za nekom predizobrazbom još u većoj mjeri smanjili. A da to ne može dovesti do korisnog rezultata, može se prilično dobro i sigurno predvidjeti.

Sva ovakva pitanja će jamačno izvesti na čistac Banska naredba o prijamnim ispitima. Tom naredbom bi se imalo pobliže rješiti i pitanje o sadržini i obimu takvog prijemnog ispita. Ako se postavimo na realno stanovište, onda bi taj prijamni ispit imao biti manje stručni, a više općeniti, t. j. on bi imao dokazati, da li kandidatova opća kultura dozvoljava upis na jedan fakultet. Ništa ne smeta što se radi o tehničkom fakultetu. To ističemo radi toga, da se ne bi možda mislilo, da su inženjeri po svom pozivu ograničeni na samo uže tehničko djelovanje. Veći dio tehničkih problema ne predstavljaju samo tehnički problem. On je i te kako vezan na mnoge gospodarske faktore. Tehnička djelatnost nema služiti sama sebi. Ona je sastavni dio opće materijalne kulture jednog naroda. Stoga se mora paziti, da se onakvim kandidatima, koji po svojoj izobrazbi i pozivu imaju pravo zauzeti visoke stručne položaje, omogućiti i sticanje onih općih znanja,

bez kojih ne može biti nekog šireg i višeg duhovnog horizonta.

Danas se već može iznijeti bojazan, da se previše veliki broj apsolvenata srednjih škola posvećuje studiju na tehničkom fakultetu. Taj je broj prevelik i s obzirom na mogućnost zaposlenja, a još je veći s obzirom na kapacitet našeg tehničkog fakulteta. Ni nastavni personal, a ni njegovi zavodi i laboratoriji ne mogu u svom današnjem stanju svladati toliki broj slušača. Ako k tome pribrojimo i razmjerno jako veliki broj apsolvenata srednjih tehničkih škola, koji su se u ovom semestru upisali na tehnički fakultet, vidjet ćemo, da je naš fakultet opterećen daleko preko svog kapaciteta.

Uredba, kojom je dozvoljen ovaj upis, nije potpuno jasna. Tako je na pr. dvojbena

pitanje, tko ima pravo na upis, da li oni kandidati, koji su svršili srednju tehničku školu na teritoriju banovine Hrvatske ili pak oni, koji su samo teritorijalno nadležni. Ako je nadalje ova Uredba dala apsolventima srednjih tehničkih škola neke privilegije, onda nije razumljivo, zašto su takve privilegije uskraćene onim Hrvatima, koji se nalaze izvan banovine Hrvatske. Hrvatsko sveučilište sigurno ne postoji samo radi Hrvata iz banovine Hrvatske. Na njegove usluge jamačno moraju imati prava svi Hrvati bez obzira, gdje žive.

Svi nam ovi razlozi dozvoljavaju, da prema gornjoj Uredbi zauzmemo kritički stav i da čekamo, kakve će plodove donijeti. Daj Bože, da oni budu samo dobri!

Sh.

KNJIŽEVNOST

MIŠLJENJE STRANIH UČENJAKA O ZNAČAJNOM DJELU HRVATSKOGA LINGVISTE. *Petar Guberina: Valeur logique et valeur stylistique des propositions complexes en français et en croate* (Logička i stilistička vrijednost složenih rečenica u francuskom i hrvatskom); 8°, str. 350, Zagreb »Gaj« 1939.

»Hrvatsko sveučilišno društvo« podijelilo je za štampanje knjige pod gornjim naslovom potporu u iznosu od 5.000 din. Zato donosimo, prema uredbi društva, izvještaj o ovome djelu. Da budemo kraći i da prikaz autorove knjige bude čitaocima bliži, prikazat ćemo misli onako, kako su ih interpretirali u različnim časopisima neki talijanski i francuski lingvisti. Iz njihovih ćemo prikaza donijeti po koji odlomak, iz kojeg će se vidjeti sadržaj djela i način autorova rada.

U prvom dijelu autor govori o logičnoj vrijednosti složenih rečenica. O čemu se tu radi, vidjet će se iz slijedećih odlomaka:

»Pisac ne će da leksikološki definira zavisne i nezavisne rečenice, jer veznici mogu dati veoma različna značenja.* On pokušava izraditi pravi logički sustav, pa definira na svoj vlastiti način gramatičke nazive: govori o zavisnosti, kad postoji uzrok, koji u istinu izvršuje neku posljedicu; skršena je zavisnost (dopusna rečenica) onda, kad je misao zavisne rečenice oprečna posljedici, koju

* Tako na pr. veznik i u rečenici: pušimo i razgovaramo spaja dvije usporedne rečenice; u rečenici: radio je i uspio je taj isti veznik spaja dvije zavisne rečenice (posljedičnu rečenicu), a u primjeru: radio je i nije uspio veznik i spaja zavisnu skršenu rečenicu (dopusnu rečenicu).

obično izvodi misao glavne rečenice, dok usporedne rečenice nalazimo u ostalim slučajevima.« (Marcel Cohen u *Bulletin de la société de linguistique de Paris*, tome XL).

Prema tome:

»1. Zavisnost se ne izražava pomoću veznika; ona je u samoj misli, u duhu, i otkrivamo je, kad analizramo misli, bez obzira na vanjski izražaj.

»2. Gramatički zavisne rečenice ne moraju biti i stvarno zavisne rečenice, pa s formalnog stajališta glavna rečenica može biti zavisna rečenica s logičkog stajališta.

»3. Budući da ipak moramo imati neke oznake za zavisnost rečenice, da bi naše misli bile razumljive, jezik se služi različnim intonacijama (katkada i pokretima).

»4. Prema takvome shvaćanju t. zv. zavisne rečenice idu u skupinu ili izričnih rečenica (koje odgovaraju imenskom dodatku) ili usporednih rečenica.

»5. Tako definirane zavisne rečenice izražavaju uvijek logički odnošaj: uzrok-posljedica.« (Jules Marouzeau, u *Revue des Etudes Latines*. 7e année, fasc. II. 1939.).

U drugom dijelu govori o stilističkoj, izražajnoj vrijednosti različnih rečeničnih konstrukcija. Donosimo odlomak iz prikaza g. E. Damiani-a, koji je veoma jasno iznio sadržaj toga dijela.

»Dok prvi dio knjige obrađuje logički sadržaj rečenica i njihov međusobni odnošaj, u drugom dijelu pisac raspravlja o izražajnim sredstvima. Proučavati lingvističke oblike znači tražiti, što oni izražavaju, tumačiti, zašto je pisac upotrijebio izvjesnu konstrukciju, a ne neku drugu. Ne valja davati

oblicima i riječima neku stalnu vrijednost, već ih treba uvijek promatrati u vezi s kontekstom. Budući da možemo svoje misli izraziti na više načina, a da s druge strane ista jezična sredstva izražavaju različite logičke vrijednosti, nije moguće shvatiti ni logičku ni stilističku vrijednost rečenica, ako ne uzimamo u obzir u isto vrijeme i jednu i drugu vrijednost. Da se shvati stilistička vrijednost rečenica, pisac analizira direktna i indirektna jezična sredstva, t. j. rječničku građu i vrednote govornoga jezika; zaustavlja se naročito na veznicima, na logičkoj i stilističkoj vrijednosti govornih vrednota i na stilističkoj vrijednosti glagolskih oblika.«

Da neki francuski i talijanski lingvisti u tome djelu gledaju pokušaj, da se proučavaju jezičnog izražaja stavi na novi temelj, pokazuje izjava Jules Marouzeau-a, profesora na Sorbonni i proslavljenog pisca djela: »*Traité de stylistique appliqué au latin*«, koji među ostalim u prije citiranoj »*Revue des Etudes Latines*«, ovako piše:

»Neobična knjiga, koju moramo dobro upoznati i o kojoj treba razmišljati. Premda se u njoj raspravlja u glavnom o živim jezicima, iznesene teorije zanimljive su za svaki jezik. Napor, koji od nas traži latinski jezik, može se korisno usmjeriti u pravcu, koji nam preporuča gosp. Guberina. Teorije g. Guberine znače revoluciju u gramatici, i tradicionalni gramatičar mora se snebiti kad ih čita. I ja sam se u početku

snebio čitajući nove i smione teorije g. Guberine; ali sam zatim morao priznati, da je teško izmaći dokazima i protudokazima, koje navodi g. Guberina . . . Tako g. Guberina zaključuje, što je, čini mi se neoborivo, da se pravi jezik nalazi u govornom jeziku, koji ima mnogo više izražajnih sredstava, nego pisani jezik.«

Marcel Cohen, stručnjak za modernu lingvistiku, veli među ostalim i ovo:

»Teorije, koje iznosi Guberina dovode ga do suptilnih analiza mnogobrojnih rečenica, koje je savjesno tražio u modernih francuskih pisaca. Te nam analize omogućuju da vidimo, kako ti pisci upotrebljavaju rečenice iz govornoga jezika. Na koncu smo uvjereni, da mnoge konstrukcije, ako ne i većina mogu izražavati različite misli i obratno, da ista misao može biti izražena na više načina. Za stilističku vrijednost Guberina traži mjerilo u osjećajnosti; ne možemo ništa reći protiv toga, pa makar raspravljali i u pojedinostima.«

G. E. Damiani ovako završava svoj opširni prikaz o ovome djelu u *L'Europa Orientale* (XX, fasc 1—2, Roma 1940-XVIII.):

»Djelo g. Guberine u stvari je lingvistička analiza u duhu francuske škole, a donekle ide i u filozofiju jezika. Kao takvo sadržajno ne bi ulazilo u našu reviju; ali to je djelo od neobične važnosti za slavistički studij, jer pisac primjenjuje svoje teorije i na svoj materinski jezik.«

GALERIJA ZABORAVLJENIH

ULOŽNICA MAVRE FARKAŠA

Mavro Farkaš uložio je na uložnicu Hrvatske eskomptne banke broj 16794 str. 62 knjiga XXX. dne 5. srpnja 1911. svotu od 951 kruna i 50 filira sa naznakom da ima služiti kao potpora za prvoga doktoranda medicine Hrvatskoga sveučilišta. Ta je svota narasla do godine 1914. na 1667 kruna, koje su uložene u obveznice ratnog ugarskog zajma, dok je samo 4 kruna i 46 filira ostalo kao glavnica uložena u banci. Ta je glavnica do 1. siječnja 1923. narasla na svotu od 354 kruna i 27 filira, što je konvertirano u dinare iznašalo ravno — 88 dinara i 56 para! Ovu uložnu knjižicu zajedno s jednom priznanicom generalne direkcije državnih dugova odnosno Ministarstva financija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, vidiranom od Hrvat-

sko-Slavonsko-Dalmatinske državne blagajne od 23. IX. 1920. vrhu 1.100 kruna, — koje su dakako davno propale i prema tome obveznica bezvrijedna, — primio je dne 27. II. 1923. god. prvi doktorand medicinskoga fakulteta Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu g. Zlatko Sremec na dan svoje promocije uz diplomu doktora medicine iz ruke g. rektora. On je čuva kao egzotični dar uz prvu promociju na čast doktora medicine Hrvatskog sveučilišta.

Ništa više nije poznato o Mavri Farkašu, pa ni na rektoratu sveučilišta o njem nema spomena. Zato Mavro Farkaš ulazi u Galeriju zaboravljenih.

Ako tko od cij. čitatelja nešto više znade o Mavri Farkašu neka to javi uredništvu.

V. B.

SA STRANIH SVEUČILIŠTA

NEREDI NA BEOGRADSKOM SVEUČILIŠTU. Studenti beogradskog univerziteta priredili su 22. i 23. listopada demonstracije i izgrede, koji su se pretvorili u tučnjavu i krvoproliće. Tom prigodom Senat beogradskog univerziteta uputio je slijedeći proglas studentima Beogradskog univerziteta:

»Povodom izgrede koji su se 22. i 23. listopada desili u dva razna fakulteta, Senat je rješio da se Univerzitet privremeno zatvori. Senat je teška srca donio odluku da se predavanja prekinu u trenutku kad su tek počela, ali je na to bio nagnat događajima kakvi se nikada do sada nisu desili na našem Univerzitetu.

Vjerujući da su se u međuvremenu duhovi stišali i da se predavanja mogu nastaviti. Senat smatra za dužnost da se, u vezi sa otvaranjem Univerziteta, obrati svima studentima i upozori ih na opasnost koju neobuzdani ispadi pojedinaca ili pojedinih grupa predstavljaju za cijeli Beogradski univerzitet, a tim samim i za sve studente, bez razlike. Da u ogorčenoj borbi dviju grupa ne bi došlo do međusobnog oružanog sukoba, u slučaju ponovljenih izgrede. Univerzitet bi morao biti zatvoren i to ne privremeno već trajno, a na taj način izgubili bi ovoga puta jedan ili više semestra i oni studenti koji ne učestvuju u međusobnim razračunavanjima i koji nesumnjivo čine ogromnu većinu. Osim toga, Univerzitetske vlasti bit će prinuđene, da ovog puta, kao i u buduću na počinatelje i učesnike u izgredima primjeni sve sankcije koje propisuje ne samo disciplinska uredba, već i građanski i krivični zakon i to u svojoj njihovoj strogosti.

Ne želeći da do svega toga dođe, Univerzitetski senat apelira na sve studente, da sa svoje strane učine sve što je u njihovoj moći — u prvom redu drugarska obavještenja i savjetovanja — kako se ovakvi nemili događaji ne bi više ponovili, jer nema škole bez reda i rada u njoj.

Osim toga, i izgredi i manje teški od onih koji su se desili 23. oktobra izišli bi iz okvira Univerziteta i pogodili cijeli naš narod, naš dobri i čestiti narod, koji je najslavnije strane naše historije ispisao krvlju svojih najboljih sinova, i koji bi stoga morao osjetiti težak bol kad bi saznao da njegovi najškolaniji sinovi nemaju danas ništa preče nego da se dijele u krvnički zavađene tabore.

Od Senata je daleko pomisao da studenti ne treba da se bave i političkim i socijalnim pitanjima današnjice; ali razilaženje u tim i drugim sličnim pitanjima ne smije biti po-

vod da se onemogućava naučni stručni rad na našoj najvišoj prosvjetnoj ustanovi, kojoj je naučno i stručno obrazovanje glavni zadatak.

Načelo akademske slobode, koje čini suštinu autonomije Univerziteta, sadrži u sebi princip međusobne tolerancije, te nije moguće da akademski građani jedni drugima osporavaju slobodu ispovedanja svojih ubjeđenja, a da se pri tome ne ogrješe o samu autonomiju Univerziteta.

Studenti Beogradskog univerziteta!

Imajte stalno na umu da ste vi nada i uzdanica ne samo svojih roditelja, nego i cijeloga našega naroda, koji je uvijek visoko cijenio školu i prosvjetu, i koji i danas u svome današnjem teškom ekonomskom položaju daje milijune za uzdržavanje i napredak našeg Univerziteta!

Imajte stalno na umu da ste vi, kao najprosvjećeniji dio naše omladine, pozvani da dajete primjer i da ostanete na visini, naročito danas, kad su vremena teška i mutna, ne samo u dalekom svijetu, nego i u našoj neposrednoj blizini. Poslušajte glas svojih mladićskih ideala, glas svoga mladog srca i čiste duše, jer će vam taj glas jasno reći: vaše je da sijete ljubav a ne mržnju! Ostanite vjerni sebi i ne dajte nikome izvana — jer nema sumnje da je porjeklo posljednjih nereda van Univerziteta — da vas pokoleba u vršenju te plemenite dužnosti.

Uzajamna ljubav i jednodušnost danas nam je potrebna nego ikad.

Predavanja su trebala ponovo započeti dne 6. studenoga. Ali je Senat beogradskog sveučilišta izdao toga dana drugo saopćenje, kojim se do daljnjeg sveučilište ponovo zatvara i obustavljaju sva predavanja.

U vezi s tim krvavim beogradskim nemirima u dnevnoj je štampi bilo objavljeno nekoliko kraćih vijesti i saopćenja. Tako je na pr. njemački list »Deutsches Volksblatt« donio vijest, u povodu raspusta političke organizacije »Zbor«, da je ta mjera uslijedila a vezi sa posljednjim teškim neredima na beogradskom tehničkom fakultetu, u kojima su predvodili članovi »Zbora«.

U beogradskom pak dnevniku »Vreme« dao je Studentski demokratski klub ovo saopćenje:

»Posljednjih dana pojavila su se u javnosti izvjesna saopćenja sa potpisom »Studenti beogradskog univerziteta« ili »Ujedinjena studentska omladina«. Pošto Ujedinjena studentska omladina ne postoji još od prosinca prošle godine, ovi potpisi su zlona-

mjerni falsifikati jedne političke grupe. Studentski demokratski klub daje i davat će sva svoja saopćenja pod svojim punim imenom.

Slovenske pak novine »Straža v voharju« od 10. studenog ov. god. pišući o posljednjim događajima na beogradskom sveučilištu veli, da su komunisti na sastanku medicinara ustvrdili, da je za sukobe među studentima kriv dr. Korošec, jer da je naša prosvjetna politika zaplovila vodama reakcije, otkada je on ministar prosvjete. Za uredbu o Židovima rekli su na tom istom sastanku, da je ona najsratomniji napadač na slobodu nauke.

IZBORI NA PRAVNOM FAKULTETU U LJUBLJANI. U subotu dne 9. studenoga ov. god. obavljani su na pravnom fakultetu ljubljanskog sveučilišta izbori u »Društvu slušača pravnog fakulteta«. Podnešene su bile tri liste: jugoslavenske nacionalne omladine »Jugoslavija«, lista slovenskih katoličkih akademika i marksistička lista. Po svršenom glasovanju proglašen je ovaj rezultat: Lista slovenskih katoličkih akademika dobila je 168 glasova (61%), lista »Jugoslavija« 70 glasova (25%) i marksistička lista 35 glasova (14%). Prema lanjskom izbornom rezultatu marksisti su dakle izgubili 25 glasova, a jugoslavenski nacionalisti 50 glasova.

TALIJANSKE VISOKE ŠKOLE. Ministar narodnog odgoja g. G. Bottai objavljuje članak u »Popolo d'Italia« o prilikama u talijanskoj nastavi i konstatira da Italija ima 37 sveučilišta i sveučilišnih instituta sa ukupno 166 fakulteta, tri specijalne škole, 259 škola i tečajevе za specijalizaciju. U sveučilištima ima ukupno 3.362 profesora sa 580 docenata i 1.053 asistenata. Upisano je ukupno 8.535 studenata. Izdržavanje sveučilišta stoji godišnje 300 milijuna lira. Sveučilišta ne mogu a da ne vode računa o izmijenjenim prilikama u svijetu, osobito u pogledu discipline, koja se nameće. Osim toga problem visoke nastave nije kvantitativne već kvalitativne prirode. Ne treba siliti masu, da dobije visoku kulturu, već ova treba da bude samo za one, koji su sposobni i to bez ograničenja broja, pošto su prethodno podvrgnuti najstrožoj kontroli i selekciji.

OSMOGODIŠNJI PLAN ZA ODGOJ VOĐA NJEMAČKE OMLADINE. Njemački omladinski vođa Axmann objavio je na konferenciji državnog ureda za štampu nacional-socijalističke stranke »osmogodišnji plan« za postepeno školovanje i odgoj njemačke omladine. Axmann je objasnio, da će se postepeno školovanje osnivati na putovanjima i vožnjama. Deset i jedanaest-godišnji dječaci obi-

lazit će na svojim putovanjima samo uže područje domovine. Stariji će putovati u daljnja područja Njemačke i upoznavati lijepe i zanimljive krajeve njemačkog Reicha. Tek sedamnaest i osamnaest godišnji mladići upoznavat će inozemstvo na zajedničkim putovanjima sa svojim drugovima. Ovaj plan postepenog školovanja primjenjivat će se također i kod stvaranja svjetskog nazora omladine. Novi plan predviđa, da se izbjegavaju ponavljanja, šteti vrijeme i u isto vrijeme proširuje osobno slobodno vrijeme, koje njemački omladinski vođa smatra veoma važnim za razvitak omladine.

Njemački omladinski vođa dao je na to zanimljive podatke o školovanju vođa Hitlerove omladine. Ako je koji sedamnaest ili osamnaest godišnji mladić odlučio, da vodi jedinice mlađih drugova ili svojih vršnjaka, on mora najprije otslužiti svoj rok u radnoj i vojnoj službi, a zatim se vraća u redove Hitlerove omladine i posjećuje neko vrijeme novostvorenu »Akademiju za vodstvo omladine«, koja će kao visoka škola za vođenje ljudi igrati značajnu ulogu u budućnosti. Mladi vođa Hitlerove omladine trebat će zatim prije svega putovati po Njemačkoj, da upozna svoju domovinu i njene ljude. On će putovati također po inozemstvu, da izgradi svoje nazore na svijet.

Njemački omladinski vođa spomenuo je i radnu obavezu omladine, koja će dva puta tjedno dobivati sportsku i predvojničku nabrazbu. Predviđena je kazna zatvora u slučajevima veće neposlušnosti. Ta kazna bit će izvršena preko nedjelje.

OBAVEZNA ŠKOLARINA NA SOVJETSKIM VIŠIM ŠKOLAMA. U SSSR izašla je uredba o obaveznom plaćanju školarine na višim školama i sveučilištima. Prema ovoj uredbi, ravnatelji viših škola i rektori sveučilišta obavezni su strogo voditi računa da školarina bude uplaćena na vrijeme. Studenti koji pravovremeno ne uplate školarinu isključit će se iz škole. Stipendije dodijelit će se samo onim studentima koji na koncu semestra budu imali odlične ocjene u bar dvije trećine predmeta a dobre ocjene u ostalim predmetima.

OTVORENJE RUMUNJSKOG SVEUČILIŠTA U SIBIU. U nedjelju 10. studenoga šef rumunjske države general Antonescu svečano je otvorio novo rumunjsko sveučilište u Sibiu, koje je tamo premješteno iz Cluja (sada Koloszar). O sveučilištu u Koloszvaru donijeli smo opširnije podatke u prošlome broju našega glasnika.

IZ UREDNIŠTVA

O RASPRAVI »UNIVERSITAS SLOVACA ISTROPOLITANA«, koja je izišla u prvome ovogodišnjem broju našega glasnika, donijele su prikaze mnoge novine u Slovačkoj, tako na pr.: »Slovak« od 18. X. i novo službeno glasilo slovačke vlade »Gardista«. Kako iz ovih prikaza slijedi, rasprava je pobudila živu pažnju.

DRUŠTVENI GLASNIK šalje se prema zaključku upravnog odbora o reorganizaciji glasnika od 4. lipnja 1940. i uz odobrenje društvenoga vijeća svim redovnim članovima društva i svim utemeljiteljima, osnivačima i dobrotvorima. Glasnik se ne šalje podupirajućim prinosnicima. Osim toga se glasnik šalje svim pretplatnicima, a izuzetno ove godine i svim sveučilišnim profesorima i docentima (na ogled), u koliko ga ne dobivaju već kao redovni članovi društva ili pretplatnici, pa ih molimo, da se začlane u društvo, u koliko već to nisu prije učinili. Studentima se glasnik šalje uz studentsku popusnu pretplatu. Istodobno šalje se glasnik svim uredništvima viđenijih novina i časopisa (na zamjenu), pa uredništva ovih časopisa molimo, da nam svoje edicije šalju isto tako na zamjenu. Povrh toga se glasnik šalje svim viđenijim građanima, političarima i učenjacima, koji su do sada našem glasniku obraćali svoju pažnju.

Umoljavaju se svi, koji po prednjem zaključku imaju pravo da primaju glasnik, a ne primaju ga redovno, da odmah o tom obavijeste upravu glasnika (Rektorat sveučilišta, Trg kralja Aleksandra 14, prizemlje lijevo, telefon 89-82), a tko možda pomutnjom prima po dva primjerka, umoljava se, da jednu pošiljku vrati.

Glasnik izlazi točno svakog 1. u mjesecu, pa se odmah iza toga roka primaju reklamacije u upravi.

Broj za 1. siječnja 1941. izaći će još prije Božića o. g. u povećanom izdanju.

Gg. članovi i pretplatnici, koji imaju brojeve 1—3 od I., II. i III. godišta, a ne trebaju ih, umoljavaju se, da ih ustupe upravi.

ČASOPISI, koji dolaze uredništvu: Apotekarski vjesnik. — Arhiv za pravne i društvene nauke (Beograd). — Auto-revija, — Bogoslovska smotra. — Farmaceutski vjesnik. Glasnik za šumske pokuse. — Franjevački vjesnik (Visoko). — Gospodarski list. — Hrvatska revija. — Hrvatska smotra. — Hrvatski akademičar. — Hrvatski ilustrirani ženski list. — Hrvatski narod. — Hrvatsko jedinstvo (Varaždin). — Hrvatski radiša. — Hrvatska pravo. — Inženjer. — Izraz. — Liječnički vjesnik. — Muslimanska svijest (Sarajevo). — Narodna starina. — Nastavni vjesnik. — Omladina. — Odvjetnik. — Poljoprivredna naučna smotra. — Savremenik. — Slavjanski vesti (Sofija). — Službeni vjesnik Inženjerskih komora banovine Hrvatske. — Šumarski list. — Veterinar. — Veterinarski arhiv. — Zagreb.

ISPRAVI!

U stavci »Upotrebljena djela« k članku g. dra O. Müllera »Las Casas, apostol Indijanaca« ima nekoliko pogrešaka, koje treba ispraviti: Nije Gregorius, nego Gregorovius, nije Brockhausen i Blockhaus, nego u oba slučaja Brockhaus, nije Pastor V. Aufl., nego V. Bd. — Ispravno ima glisiti:

Ludwig v. Pastor: Geschichte der Päpste, V. Bd. Freiburg i/B., Herder 1912.

Gregorovius: Geschichte der Stadt Rom in Mittelalter VIII. Stuttgart, Cotta 1881.

Gregorovius: Grabdenkmäler der Päpste. Brockhaus 1912.

Prescott: Geschichte Ferdinands und Isabelle der Katholischen. Brockhaus 1824.

»ALMA MATER CROATICA« Glasnik Hrvatskog sveučilišnog društva u Zagrebu izlazi jedamput mjesečno. Vlasnik i izdavač Hrvatsko sveučilišno društvo u Zagrebu. Redakcioni odbor: Dr. Vladimir Bazala, prof. Dr. David Karlović, Mate Malinar, prof. ing. Đuro Stipetić i Hinko Wolf. — Glavni i odgovorni urednik: Dr. Vladimir Bazala, Zagreb, Vlaška ul. 95, telefon 56-12. — Uredništvo i uprava: Rektorat sveučilišta, Zagreb, Trg kralja Aleksandra 14, telef. 89-82. — Ček. poštanske štedionice br. 31093. — Godišnja pretplata Din 100.—, za redovne slušače sveučilišta i za čake ostalih visokih i srednjih škola Din 50.—. Pojedini broj stoji Din 10.—. Osnivači i redovni članovi društva dobivaju glasnik besplatno. Društvena članarina za redovnog člana iznosi Din 120.— godišnje. — Rukopisi i dopisi za uredništvo šalju se na adresu gl. urednika Dr. V. Bazale, Zagreb, Vlaška ul. 95. — Dopisi za upravu i reklamacije šalju se na adresu uprave: Trg kralja Aleksandra 14, prizemlje lijevo; telef. 89-82. — Rukopisi za štampu moraju biti pisani pisaćim strojem, na jednoj strani papira, latinicom i ispravnim hrvatskim pravopisom. — Rukopisi se ne vraćaju. — Štampa se u Zagrebu u Narodnoj tiskari, Zagreb, Kaptol br. 27; telef. 41-61. Za tiskaru odgovara R. Vedo, Zagreb, Domjanićeva ul. br. 16.

OSJEČKA TVORNICA KOŽE D. D. OSIJEK

IZRAĐUJE

DŽONOVE,

BOKSOVE,

LAKOVANE KOŽE

U NAJBOLJOJ KVALITETI!

Štedionica BANOVINE HRVATSKE

U ZAGREBU

Osnovana kao Oblasna Štedionica 1927 g.

ZAGREB, GAJEVA UL. 2-a

TELEFON: 5941 do 5944

Podružnice:

CRIKVENICA, DARUVAR, DUBROVNIK,
GOSPIĆ, KARLOVAC, NOVA GRADI-
SKA, OSIJEK, SL. BROD, SPLIT,
VRBOVSKO

ISPOSTAVA: SLAV. POŽEGA

Obavlja sve Štedioničke i bankovne poslove. Podjeljuje sve vrste komunalnih i privatnih zajmova na području Banovine Hrvatske. Prima uloške na uložne knjižice, tekuće račune, redovitu vezanu i školsku štednju, te ih ukamačuje najpovoljnije. Obavlja sve doznake za tuzemstvo i inozemstvo. **Za sve obveze štedionice, a napose za uloške jamči Banovina Hrvatska čitavom imovinom i prihodima.**

NOVO!

DR. VLADIMIR BAZALA:

GINEKOLOGIJA

PRAKTIČNOGA LIJEČNIKA

Kratki priručnik za praktične liječnike
i studente medicine

II. popravljeno i prošireno izdanje.

Cijena Din 60.— broširano,

Din 75.— uvezano.

NARUČUJE SE U KNJIŽARI VASIĆ,
ZAGREB, ZRINJSKI TRG BR. 13.

THONET — MUNDUS

TVORNICA NAMJEŠTAJA OD SAVIJENOG DRVETA D. D.

dobavlja stolice, fotelje, stolove i ostali sitni namještaj za kavane, hotele, gostione, koncertne dvorane, društvene domove, bioskope, čitaonice i privatne staneve u prvoklasnoj kvaliteti — uz najniže cijene.

VARAŽDIN

TRAŽITE PONUDE I PROSPEKTE!

TELEFON INTERURBAN BROJ 33

JUGOSLAVENSKI LLOYD A. D.
PREKOMORSKA PLOVIDBA D. D.

vrše svojim brodovima teretni
promet po svim morima svijeta.

Sve obavijesti daju uprave društava
Zagreb, Jelačićev trg broj 3/1

ŠALICA SLADNE KAVE JE ŠALICA ZDRAVLJA!

Kneippova
sladna kava

*Zadovoljstvo
je kuhati na*

RAFINIRANOM
MASLINOVOM
ULJU
Dubravka

DUBROVAČKA PLOVIDBA A. D.
DUBROVNIK

Brzjavni: Dubroplov — Dubrovnik

Redovite brze pruge na Jadranu
iz Sušaka i Splita
za Šibenik, Hvar, Makarsku, Korčulu,
Dubrovnik, Hercegovinu i Kotor

Lokalne putničke i teretne pruge u
okružju dubrovačkom i korčulanskom

Slobodna preoceanska plovidba

Informacije i besplatni prospekti kod
svih ureda „PUTNIKA“, WAGONS-
LITS/COOK i kod društvenih agencija
u primorskim mjestima gdje parobrodi
pristaju.

KROMOLITOGRAFSKA TVORNICA
Rožankovski i drug d. d.
ZAGREB, SAVSKA CESTA 31

Telefon 23-880

Litografija i proizvodnja
valovite ljepenke.

KOLIĆ VINO
DUBROVNIK

utem. 1877 god.

Koliceva zlatna Kapljica
Vermut — Prošek
Sve vrste stolnih vina

SADRŽAJ

CLANCI I RASPRAVE :

	Strana
Bazala Vladimir: »Habent sua fata libelli«	21, 61
Bazala Vladimir: Bibliografija književnih radova kao podloga kritici naučnoga rada	69
Bazala Vladimir: Što su liječnici dali izvan medicine?	179
Bazala Vladimir: Što su neliječnici dali medicini?	228
Bazala Vladimir: Njemačka — danas	325
Bučar Franjo: 300-godišnjica sveučilišta u Helsinku u Finskoj	137
Glesinger Lavoslav: Prva medicinska knjiga na hrvatskom jeziku (Pavićev prijevod Sa- lernitanskih regula)	58
Horvatić Stjepan: Biosociologija ili biocenologija?	247
Ivšić Milan: Gdje da se u Zagrebu izgradi »sveučilišni grad«?	252
Ivšić Milan: Agrarna politika	298
Köbler Juraj: Deset godina zavoda za radium terapiju u Zagrebu	310
Lunaček Valdemar: Ekonomski humanizam	290
Matijević Ante: Mihajlo Hamzić, slikar dubrovačke škole	7
Müller Oton: Las Casas, apostol Indijanaca	111
Rieger Vilko: Organizacija njemačkih sveučilištaraca	199
Sladović Eugen: Dubrovčanin Benko Kotruljić, preteča privredne nauke o poduzeću	49
Safar Dragutin: Hrvatski i srpski jezik dva su različita jezika	159
Štedimlja S. M.: Tragom popa Dukljanina	97
Štedimlja S. M.: Sveti Srdj na Bojani	169
Štedimlja S. M.: Hrvatsko i srpsko ime u Crnoj Gori od IX.—XVIII. vijeka	339
Tabak Josip: Prvo američko sveučilište	80
Thaller Lujo: I povijest medicine je nauka!	203
Urban Stjepan: Biosociološki temelji uzgoja šuma	157
Uvanović Daniel: Određivanje geografskih koordinata Zagreba u astronomskom paviljonu »Maksimir«	225
Voneš Zora: Primjena moje oscilatorne teorije na neke subjektivne pojave u funkciji re- tine oka	147
Voneš Zora: Teorija dupliciteta, elektroretinogram i adaptacija u vidu moje oscilatorne teorije	345
Wolf Hinko: Univesitas Slovaca Istropolitana	2
Wolf Hinko: Biografija i bibliografija novih sveučilišnih profesora	152

KNJIŽEVNOST :

Prof. Ivo Frol: Kako ćeš pravilno pisati?	83
Prof. dr. A. Štampar: Socijalna i zdravstvena zaštita slušača sveučilišta i visokih škola u Zagrebu	84
Dr. Julije Batory: Novi pogledi na problematiku carcinoma (Vladimir Bazala)	85
Zbornik znanstvenih rasprava profesorskoga zbora pravnoga fakulteta u Ljubljani (Hinko Wolf)	89
Brački zbornik (Mladen Bošnjak)	114
Dr. Fr. Kahn: Čovjek od začetka do smrti	115
Mišljenje stranih učenjaka o značajnom djelu hrvatskoga lingviste	164
Josip Horvat: Ante Starčević (Hinko Wolf)	204
Dr. Emil Štampar: Josip Eugen Tomić (Zlatko Milković)	203
Slovaci i moderna lingvistika (Petar Guberina)	209
Tri šumarske disertacije (Oskar Piškorić)	269
»Serta Hoffilleriana«	271
Henri Robert: Odvjetnik (H. W.)	273
Egon Friedell: Kultura novoga vremena (H. W.)	273
Nauka o govorništvu i antologija svjetskog govorništvu (V. B.)	315
Prvi svezak »popisa knjiga«	316
Knjižnice u gradu Zagrebu (H. W.)	361
Iz pisama seljačkog djeteta na visokim školama svojoj majci	262

IZ POVIJESTI HRVATSKOG SVEUČILIŠTA :

60-godišnjica prve promocije na zagrebačkom filozofskom fakultetu	32
Rasprava o postanku zagrebačkog sveučilišta	196
Veliki i povjesni dani hrvatskog sveučilišta i visokih škola	363

PROSLAVE I JUBILEJI :

60-godišnjica prve promocije na zagrebačkom filozofskom fakultetu	32
70-godišnjica života dvaju hrvat. pedagoga i učenjaka (dr. Stj. Bosanac i dr. Stj. Tropsch)	32
45-godišnjica jedne senzacije (sveučilištarci spalili mađarsku zastavu u Zagrebu)	116
Dr. Franjo Žilić	322

NEKOĆ I DANAS :

45-godišnjica jedne senzacije (sveučilištarci spalili mađarsku zastavu u Zagrebu)	116
Izbacivanje slike Strossmayera iz društvenih prostorija dačkog društva Zvonimir u Beču	277

NAŠI POKOJNICI :

Tragično je umro hrvatski književnik i sveučilištarac Aleksa Kokić	91
Dr. Fran Barac	92
Stefan Savov Bobčev	93
Msgr. Janko Barlé	274
Đuro Arnold	276
Prof. ing. Franjo Hanaman	283
Docent dr. F. V. Novak	286
Prof. Josef Strzygowski	286
O. Vincent Scheil	286
Henry Louis Bergson	286
Prof. Dr. Josef Plasmann	287

GALERIJA ZABORAVLJENIH :

Matek (odlomak iz romana Mile Budaka »San o sreći«) (H. W.)	118
Uložnica Mavre Farkaša (V. B.)	165, 224

POSJETI STRANIH UČENJAKA :

Otvorenje nove akademske godine zavoda za talij. kulturu i predavanje prof. Carla Anti	211
Glasoviti talijanski glotolog prof. dr. M. Bartoli	212
Glasoviti talijanski liječnik prof. dr. E. Morelli	214
Prof. dr. Friedrich Bergius	215
Prof. Federico Chabod u Zagrebu	279
Talijanski učenjak prof. dr. Giacomo Devoto	319

MISLI O NASTAVI, NAROČITO O SVEUČILIŠNOJ :

I. Stjepan Kranjčević: Školski odgojno-obrazovni rad prema mišljenju braće Radića i seljačke stranke	17
II. Stjepan Zimmermann: Oko autonomije sveučilišta	20
III. Đorđe Tasić: Uredba o izmenama i dopunama zakona o univerzitetima u banovini Hrvatskoj	64
IV. Mihailo Ilić: Reforme zagrebačkog univerziteta i univerzitetstva autonomija	66
V. Stjepan Zimmermann: Preuređenje sveučilišta — oduzimanjem autonomije	67
VI. Josip Baugut: Iz škole se ne smije eliminirati politika!	162
VII. Stjepan Horvat: Apsolventi sednjih tehničkih škola i tehnički fakultet	163
VIII. Đuro Stipetić: Uz stručnu spremu treba i opća naobrazba	204
IX. Giuseppe Bottai: Humanizam u talijanskoj školi	205
X. Godišnjak banske vlasti banovine Hrvatske	254
XI. Vladimir Bazala: Opća naredba sveučilišta i reforma medicinske nastave u vezi s ukidanjem nekih katedra	258
XII. Andrija Stampar: O reformi medicinske nastave	261
XIII. Otto Strech: Oko naslova »inženjer ekonomije«	317
XIV. Još koja riječ o reformi medicinske nastave	317

SVEUČILIŠNE VIJESTI :

Novi rektor hrvatskog sveučilišta	28
Izmjena sveučilišnog zakona	29
Novi sveučilišni profesori i docenti	31
O slušačima	31
60-godišnjica prve promocije na zagrebačkom filozofskom fakultetu	32
Prof. Dr. E. Miloslavić izabran je članom The medico-legal society	32
Izgradnja ekonomsko-komercijalne visoke škole	33
Unapređenje profesora umjetničke akademije	33
Izveštaj o izdavanju sveučilišnog godišnjaka za škol. god. 1933/34—1938/39	42
Statistički podaci o sveučilištima u Jugoslaviji	95
Međunarodni časopisi o djelu prof. dra Andrije Živkovića	95
Stručna kritika inozemstva o djelu privatnog docenta dra J. Köblera	96
O sveučilišnom godišnjaku za školsku godinu 1933/34—1938/39	96
Malo statistike	119
Pučko sveučilište — sastavni dio sveučilišta	120
Slovački sveučilištarci u Zagrebu	121
Imenovanja sveučilišnih nastavnika	121
Gradnja doma za sveučilištarce u Zagrebu mora se dovršiti	121
O izgradnji neurološko-psihijatričke klinike	123
Nova zgrada tehničkog fakulteta na Ciglani	129
Učenje pravnih nauka nije rentabilno	132
Uredba o kliničkim bolnicama medicinskog fakulteta	133
Prof. Dr. Ivo Horvat, novi predsjednik Pučkog sveučilišta	133
Novi kustos hrvatskog zoološkog muzeja	133
Postupak na kemičkom odjelu tehničkog fakulteta	134
Statistika sveučilišnih nastavnika i slušača kroz 65 godina	217
Broj studenata na zagrebačkom sveučilištu povećan na 7.000!	217
Četiri zagrebačke visoke škole van sveučilišta imaju preko tisuću slušača	218
Uprava botaničkog zavoda i vrta predana je prof. dr. Ivi Horvatu	218
Nakladni zavod banovine Hrvatske	218
Iz rezolucije zagrebačke odvjetničke komore	218
Novi asistent na poljoprivredno-šumarskom fakultetu	219
Novi sveučilišni profesori	219
Prof. Dr. Stj. Ratković, novi rektor više pedagoške škole	220
Nemiri na sveučilištu	220, 279
Svetosavske nagrade za slušače	220
Izgradnja medicinskoga fakulteta na Šalati	273
Promjene među profesorima sveučilišta u Zagrebu	279
Prof. dr. E. Miloslavić je imenovan članom njemačke akademije prirodnih znanosti	279
Propisan je prijavni ispit za apsolvante srednjih tehničkih škola, koji se upisuju na tehnički fakultet	280
Da li će apsolvanti Gazi Husrevbegove medrese moći upisati na sveučilište	281
Vrijedna prinova sveučilišne knjižnice	281
Dr. Mladen Deželić	282
Inženjeri tehnike protiv naslova »Inženjer ekonomije«	283
Šta je s naredbom o katedrama i s novim fakultetskim naredbama	309
Dr. Vlado Pec i Dr. ing. Vladimir Prelog novi profesori sveučilišta	313
Veliki povijesni dani hrvatskog sveučilišta i visokih škola	319
Novi dekan medicinskoga fakulteta	363
Predstavnici Hrvatske akademije znanosti kod Poglavnika g. dra Ante Pavelića i kod Dogačnika, ministra g. dra Mile Budaka	365
Osniva se Hrvatski državni ured za jezik	367
Ukidanje zaklade tiskare »Narodnih novina«	367
Oštra izjava protiv medicinskoga fakulteta, koji je onemogućavao rad hrvatskom naučnom podmlatku	368
Zakonska odredba o aktivnoj nastavničkoj službi profesora sveučilišta i visokih škola	368
Zabranjeno je otuđivanje i izvažanje starih umjetničkih, kulturno prosvjetnih i prirodnih spomenika	369
Državna zaštita arhivske građe	369
Zavod za talijansku kulturu u Zagrebu	370
Boravak prof. Luigi Salvini-a u Zagrebu	370

IZGRADNJA SVEUČILIŠTA I VISOKIH ŠKOLA :

Izgradnja ekonomske komercijalne visoke škole	33
Gradnja doma za sveučilištarce u Zagrebu, mora se dovršiti	121
O izgradnji neurološko-psihijatričke klinike	123

Nova zgrada tehničkog fakulteta na Ciglani	129
Izgradnja medicinskoga fakulteta na Salati	279
Konferencija o izgradnji Finsen-Instituta	280

PUČKO SVEUČILIŠTE :

Rad pučkog sveučilišta u škol. god. 1938/39 i 1939/40	71
Pučko sveučilište — sastavni dio sveučilišta	120
Prof. Dr. Ivo Horvat, novi predsjednik pučkog sveučilišta	133

SA STRANIH SVEUČILIŠTA :

Universitas Slovaca Istropolitana (Hinko Wolf)	2
Ljubljana je dobila potpuni medicinski fakultet	33
Osniva se poljoprivredno-šumarski fakultet u Sarajevu	33
Teza o gospodarskoj slozi izrađena u Napulju	34
Radni logori mađarskih sveučilištaraca	34
Sveučilišne vijesti iz Bugarske	34
Briga za prosvjetu u Sovjetskoj Rusiji	80
Prvo američko sveučilište (Josip Tabak)	134
Slavistika na bečkom sveučilištu	134
Kolegij o Kukučinu na bratislavskom sveučilištu	135
Broj slušača ljubljanskog sveučilišta	135
Sveučilište u Cluju, drugo sveučilište, koje je Rumunjska izgubila	135
Novi nacionalno-odgojni institut u Njemačkoj	137
300-godišnjica sveučilišta u Helsinki u Finskoj (Franjo Bučar)	166
Neredi na beogradskom sveučilištu	167
Izbori na pravnom fakultetu u Ljubljani	167
Talijanske visoke škole	167
8-godišnji plan za odgoj vođa njemačke omladine	167
Obavezna školarina na sovjetskim visokim školama	167
Otvorenje rumunjskog sveučilišta u Sibiu	199
Organizacija njemačkih sveučilištaraca (Vilko Rieger)	219
Šumarski fakultet u Sarajevu?	221
Zelja da se pravni fakultet iz Subotice prenese u Novi Sad	221
Prijedlog da se produlji studij prava na sveučilištu u Bratislavi	221
Opet semestri u Njemačkoj	221
Radio kao nauka na njemačkim sveučilištima	221
Strani studenti na njemačkim visokim školama	222
Visoke činovničke škole u Njemačkoj	222
Prvi njemačko-talijanski kongres visokoškolaca	222
Sveučilište u Reykjaviku	222
Sveučilišta za internirce u Švicarskoj	223
Katolička sveučilišta u svijetu	223
Papinsko sveučilište u Salamanci	321
Izgradnja sveučilišta u Strassburgu	321
Njemački studenti u Poljskoj	321
Lincolnova biblioteka poklonjena sveučilištu u Upsali	321
Talijanski studenti prijavljuju se u ratne dobrovoljce	322
Predavanje »nauke o ishrani« na sveučilištima u Italiji	322
Odgajanje talijanske mladeži	357
»Velika proslava«	370
Dar sveučilištu u Ljubljani	370
Slovački sveučilištarci radit će u poljoprivredi	370
Svečano otvorenje njemačkog sveučilišta u Posenu	371
Katoličko školstvo u Francuskoj	371
Njemački zavod za psihijatrijsko ispitivanje u Münchenu	371

ĐACKI PROBLEMI :

O slušačima	31
Prilike studenata na sveučilištima u Jugoslaviji	117
Slovački sveučilištarci u Zagrebu	121

Nova naredba o socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti slušača sveučilišta i visokih škola	132
Učenje pravnih nauka nije rentabilno	132
Postupak na kemijskom odjelu tehničkog fakulteta	134
Organizacija njemačkih sveučilištaraca (Wilko Rieger)	199
Statistika sveučilišnih nastavnika i slušača kroz 65 godina	217
Broj studenata na zagrebačkom sveučilištu porasao na 7.000!	217
Četiri zagrebačke visoke škole van sveučilišta imaju preko 1.000 slušača	218
Iz rezolucije zagrebačke odvjetničke komore	219
Strani studenti na njemačkim visokim školama	221
Prvi njemačko-talijanski kongres visokoškolača	222
Studenti sveučilišta u Carigradu	223
Propisan je prijavni ispit za absolvente srednjih tehničkih škola koji se upisuju u tehnički fakultet	281
Dali će se absolventi Gazi-Husrevbegove medrese moći upisati na sveučilište	281
Organizacija bugarske omladine	287
Inženjeri tehnike protiv naslova »inženjer ekonomije«	309
Njemački studenti u Poljskoj	321
Talijanski studenti prijavljuju se u ratnu službu	321
Slovački sveučilištarci radit će u poljoprivredi	370
<i>Ja pisama njegovih opeteta... (M. B. B. B.)</i>	362

DRUŠTVENE VIJESTI :

Zapisnik V. redovne sjednice vijeća	35
Izvještaj o izdavanju sveučilišnog godišnjaka za škol. god. 1933/34—1938/39	42
Društveni glasnik	46, 136, 168, 224, 288, 323
O sveučilišnom godišnjaku za škol. god. 1933/34—1938/39	96
Botanički vrt i meteorološka stanica na Velebitu	136
Delegati sveučilišnoga senata	224
Dr. V. Bazala pozvan na dulji boravak u Njemačku	288
Izvještaj o društvenom radu u prošloj godini	375

STRANICA ANEGDOTA I KARIKATURA : 324

IZ UREDNIŠTVA :

Uvodna riječ	1
O društvenom glasniku	46, 136, 168, 224, 288, 323
Naslovni list	47
O raspravi »Universitas Slovaca Istropolitana«	163
Ispravi!	168
Časopisi koji dolaze uredništvu	168
Bibliografija književnih radova članova medicinskog fakulteta	224, 288, 323
Dr. V. Bazala pozvan na dulji boravak u Njemačku	288
Živila Hrvatska! Živio dr. Ante Pavelić!	289